

Nuorten ja ammattilaisten näkökulmia ehkäisevään päihdetyöhön

Anna Rantanen
Tampereen yliopiston Porin yksikkö
Sosiaalityön pro gradu-tutkielma
toukokuu 2007

Tiivistelmä

Tampereen yliopiston Porin yksikkö
Sosiaalityö

RANTANEN, ANNA: Nuorten ja ammattilaisten näkökulmia ehkäisevään päihdetyöhön.

Pro gradu-tutkielma, 75 s.
Sosiaalityö
2007

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää nuorten ja ammattilaisten näkökulmia ehkäisevästä päihdetyöstä. Tutkimukseni keskittyy erityisesti nuorille suunnattuun ehkäisevään päihdetyöhön. Tutkimukseni tavoitteena on tuoda nuorten omaa ääntä kuuluviin ehkäisevän päihdetyön kohteina, tulevina aikuisina ja oman maailmansa asiantuntijoina.

Nuorten päihteiden käyttö on mediassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa herättänyt kiinnostusta erityisesti alkoholiveron alennuksen yhteydessä ja siitä lähtien. Tutkimukseni antaa yhdenlaisen kuvan nuorten päihteiden käytön ehkäisystä. Tutkimukseni taustoitisuusosuudessa tarkastelen ehkäisevää päihdetyötä käsitteenä, sen tavoitteita ja toimintamuotoja.

Tutkimusaineistona käytän kahdelta perusopetuksen 9. luokalta kerättyjä ainekirjoituksia ja samaan kysymykseen vastanneiden päihdetyön ammattilaisten kirjallisia vastauksia. Tutkimukseni on kvalitatiivinen ja aineiston analyysi on toteutettu sisällönanalyysia käyttämällä.

Tutkimustuloksiksi nuorten kirjoituksista nousi yhdeksän tulosryhmää. Nuoret kirjoittivat toimivista keinoista ja myös erittelivät tehot-

tomia pitämiään toimia. Nuoret toivoivat objektiivista päihdetietoa ja peräänkuuluttivat vanhempien ja aikuisten vastuuta. Päihdekysymyksissä nuoret pitivät tärkeänä omaa valinnanvastuutaan ja – vapauttaan. Omalla elinympäristöllä, vanhemmilla ja ystävillä on merkittävä rooli päihteiden käytön ehkäisijöinä.

Ammattilaisaineisto tuotti kuusi tuloskategoriaa. Ammatillaiset kirjoittivat vanhemmuuden tukemisesta ja vastuusta, viranomaisyhteistyöstä, toimivista verkostoista ja lainsäädännön vaikutuksista. Ammatillaiset kokivat tarpeelliseksi nuorten keskinäisen vuorovaikutuksen mahdollistamisen ja erilaisten toimintojen järjestämisen.

Kokonaistulkintana esitetään, että ehkäisevän päihdetyön pitäisi omata selkeät lainsäädännölliset puitteet, ottaa jo suunnitteluvaiheessa painopisteeksi kohderyhmän tunteminen, työn oikein kohdentaminen kuullen kohderyhmän omia mielipiteitä ja nuorten oman osallistumisen mahdollistaminen. Ehkäisevä päihdetyö tarvitsee laajaa viranomaisyhteistyötä ja toimivia verkostoja, huomioi nuoren ja hänen elinympäristönsä, tukee vanhemmuutta, mutta antaa mahdollisuuden myös nuoren omalle ajattelulle, nuorten keskinäiselle vuorovaikuttamiselle ja päätöksenteolle.

Avainsanat: ehkäisevä päihdetyö, nuorten päihteiden käyttö, sisällönanalyysi, nuoren näkökulma

SISÄLLYS

Tiivistelmä.....	2
Johdanto	5
1. Nuorten päihteiden käyttö.....	7
2. Ehkäisevä päihdetyö.....	10
3. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteet ja käytännöt	13
4. Aikaisempi tutkimus ja nuoren näkökulman merkitys	22
5. Tutkimuksen toteuttaminen	26
5.1 Tutkimusaineisto	26
5.2 Aineiston analyysi	29
6. Tutkimustulokset.....	33
6.1. Yleistä aineistoista.....	33
6.2 Nuorten näkökulmat	33
6.3 Ammattilaisten näkökulmat	55
7. Yhteenveto ja tulkinta.....	64
8. Pohdintaa	71
Lopuksi.....	75
Lähteet.....	76

Johdanto

Nuorten runsas päihteiden käyttö nähdään yhteiskunnallisessa keskustelussa sosiaalisena, terveydellisenä, taloudellisenä ja moraalisenä ongelmana. Monet eri järjestöt ovat olleet huolissaan suomalaisten kasvavasta humalahakuisuudesta ja alkoholihaittojen lisääntymisestä. Nuoriin kohdistuvaa päihdekeskustelua ja päihteiden käytön nostattamaa huolta leimaa ajatus nuorista tulevaisuuden aikuisina, vanhempiina ja yhteiskunnallisina vaikuttajina.

Tutkimukseni liikkuu ehkäisevän päihdetyön laajassa toimintakentässä. Tutkimuksessani selvitetään nuorten ja päihdetyön ammattilaisten näkemyksiä ehkäisevästä päihdetyöstä ja niistä toimista, joilla nuorten päihteiden käyttöä voitaisiin ehkäistä. Ehkäisevä päihdetyö on lisännyt kiinnostavuuttaan yhteiskunnallisen keskustelun aiheena alkoholiveron alennuksen jälkeen. Varhaisesta puuttumisesta päihteiden käyttöön on alettu puhua aikaisempaa enemmän. Aiheeni on myös yhteiskunnallisesti ajankohtainen, koska monessa kunnassa ollaan palvelujen kehittämisen ohella aloittamassa seudullisten tai kunnallisten päihdestrategioiden valmistelua. Yksi strategioiden painopiste on ehkäisevä päihdetyö ja sen konkreettinen implementaatio toimijoiden arkityöhön. Talousajattelun leviämisen kautta on tullut vaatimus tuloksellisuuteen ja tehokkuuteen ja suoritteiden saamiseen, siksi tutkittua tietoa tarvitaan myös ehkäisevästä päihdetyöstä.

Tutkimukseni johtolankana on saada nuorten oma ääni kuuluviin. Tutkimusten (esim. Jaatinen 2000; Tuomikoski & Koukkula 2005) mukaan nuoria tulisi ottaa mukaan ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun ja toteutukseen. Tutkimuksessani nostetaan esille nuorten ja ammattilaisten omista kirjoituksista saatuja näkökulmia. Nuorten näkökulman vertaaminen ammattilaisten vastauksiin antaa mahdollisuuden tuoda esille nuorten näkökulman erityisyyden ja ryhmien vastausten

eroavaisuudet. Näin tutkimuksessani yhdistyvät sekä toiminnan kohteena oleva ryhmä ja toisaalta sitä suunnittelemassa olevat tahot.

Tutkimukseni taustoitisuusosuudessa tarkastelen nuorten päihteiden käyttöä ja ehkäisevän päihdetyön käsitettä ja tavoitteellisuutta. Aikaisempien tutkimuksien kautta luon pohjaa myös oman tutkimukseni tarpeellisuudelle ja ajankohtaisuudelle. Aineiston analyysin kautta tuon esille nuorten ja päihdetyön ammattilaisten näkökulmia, niiden yhteyttä ja erilaisuutta. Vertaan omia tutkimustuloksiani saatavilla olevaan tutkimustietoon samalla luoden ehkäisevästä päihdetyöstä lukijalle kokonaiskuvaa. Tutkimustulosteni kautta tuon esille käytännönläheistä tietoa ehkäisevän päihdetyön suunnittelijoiden ja toteuttajien tietoisuuteen.

1. Nuorten päihteiden käyttö

Nuorten päihteiden käytöstä on puhuttu paljon mediassa ja yleisissä keskusteluissa. Nuoruus on kokeilemisen ja rajojen etsimisen aikaa ja monesti ehkäisevän päihdetyön kentässä kohdennetaan toimenpiteet juuri nuoriin, jotta jo kokeilemisen haittavaikutuksiin voitaisiin minimoivasti puuttua.

Nuorten runsas päihteiden käyttö on haaste koko yhteiskunnalle. Sosiaalisten ongelmien lisäksi nuorten päihdeongelmat aiheuttavat muun muassa tapaturmia, ilkivaltaa, rikollisuuden kasvua, väkivaltaa ja perheen sisäisiä ongelmia (kts. Puska 2004). Yhteiskunnallinen näkökulma nuorten päihteiden käyttöön huomioi nuorten tulevaisuuden roolin yhteiskunnallisina vaikuttajina. Nuorista tulee aikanaan työntekijöitä, veronmaksajia ja lasten vanhempia. Siksi ehkäisevä päihdetyö ja sen varhainen aloittaminen ja onnistuminen ovat tärkeitä. (Ahlström & Österberg 2003, 6.)

Ahlström ja Österberg (2003, 5) toteavat, että nuorten alkoholin käytöstä ollaan yleensä poikkeuksellisen huolissaan, koska nuorten elimistö poikkeaa aikuisen elimistöstä. Aikuisilla on jo elimistössään fyysiset valmiudet, mutta nuorten ihmisten elimistö on vasta kehitysvaiheessa. Alkoholilla saattaa runsaasti käytettynä olla kasvua ja kehitystä hidastava vaikutus. Samoin nuorten kokemattomuus päihteiden kanssa lisää onnettomuusriskiä ja nuorten kohdalla alkoholihaitat ovat suuremmat kuin aikuisilla. Mitä varhaisemmalla iällä alkoholikokeilut ja päihteiden käyttö aloitetaan, sitä ajankohtaisemmiksi tulevat alkoholin aiheuttamat elimelliset sairaudet kuten maksa-, haima-, ja aivoauriot.

Grant ja Dawson (1997) toteavat tutkimuksessaan, että varhain aloitettu alkoholin käyttö on alkoholiriippuvaisuuden erittäin tärkeä riskitekijä. Peltoniemen mukaan (1992, 38) päihteitä kokeilevista nuorista ei voida erottaa merkittävää ryhmää, vaan päihteitä kokeillaan kaikissa sosiaaliryhmissä. Eroa on kuitenkin käyttötavoissa ja etenkin niiden jatkumoissa. Käytön jatkuessa nuori päätyy joko satunnaiskäyttäjäksi tai päihteitä pakonomaisesti käyttäväksi päihderiippuvaiseksi. Joka tapauksessa nuorten päihteiden käyttöön ja käyttötilanteeseen itseensä liittyy erilaisia riskejä, joita ovat muun muassa onnettomuusriskin kasvaminen, mahdolliset yliannostukset ja käyttäjien erilainen reagoitintapa päihteeseen ja sen koostumukseen.

Miksi nuoret kokeilevat päihteitä? Peltoniemi (1992) puhuu aikuistumisriitistä tai siitä, että kokeilun taustalla voi olla uteliaisuus, halu ottaa selvää, miksi päihteistä puhutaan niin paljon. Usein hauskanpito sidotaan vahvasti päihteisiin. Jaatinen (2000) toteaa nuorilla olevan päihteisiin liitettyjä odotuksia ja toiveita. Peltoniemen (1992, 38 -39) mukaan käytön jatkuminen voi edistää nuoren omaa käsitystä aikuisuuden kyvyistään tai sillä voi lunastaa paikkansa tietyssä ystäväpiirissä. Silloin tällöin päihteidenkäyttö voi olla nuorelle selviytymiskeino oman elämän hankaluuksista, kouluvaikeuksista tai huonoista kotioloista. On kaikei mahdotonta ennustaa nuoren päihdekokeilun jatkokehitystä. Selvää, tiettyä riskiryhmää ei nuorten keskuudessa ole nähtävillä.

Rowdy Yates (2005) kirjoittaa nuorten yhteiskunnallisesta osallisuudesta. Yhteiskunta on hyvin salliva niiden päihteiden suhteen, jotka se kokee kuuluvaksi normaaliin yhteiskunnalliseen järjestelmään. Nuoret kokeilevat yhteiskunnan normeja ja sääntöjä teini-iässä ja yhteiskunnan asettamat rajat päihteiden käyttöön rajaavat myös nuorten päihdekokeiluja. Nuoruus on myös tärkeää aikaa yhteiskunnan jäsenyyden rakentumiselle. Nuori pyrkii jäsentämään paikkaansa yhteiskunnassa, perheessä ja sosiaalisessa ympäristössään. Monelle päihdekokeilut jäävät kokeiluasteelle, mutta osalle päihteiden maailmaan tutustumi-

nen keskeyttää nuoren yhteiskunnallisuuteen ja sen jäsenyyteen kasvamisen ja kehittymisen ja sulkee heidät yhteiskunnan keskivirran ulkopuolelle. (Yates 2005, 271 -283.)

Päihteiden käyttö tai käyttäjä käsitteenä ei ole yksiselitteinen asia. Käsitteen määrittely on sidoksissa vallitsevaan kulttuuriin ja yhteiskunnan normistoon. Päihteiden käytön tyylejä on myös monia vallitsevasta kulttuurista riippuen. Päihteitä voi käyttää kohtuullisesti, jolloin usein tarkoitetaan yhteiskunnassa hyvin suvaittua, vähäistä nautiskelevaa käyttöä. Tutkimuksissa (Nätkin 2006, 6-7) ei voida osoittaa päihdeongelmalliselle henkilölle tyypillisiä piirteitä, ne riippuvat yksilön ominaisuuksista, asiaa käsittelevistä asiantuntijoista ja käytettävästä aineesta.

Ahlström, Metso ja Tuovinen (2004, 1) tutkivat peruskoulun 9.luokalla olevia nuoria ja heidän päihteiden käyttöönsä. Tulokseksi saatiin, että vuosien 1999–2003 välillä nuorten humalajuominen väheni, mutta niiden nuorten osuus, joka humaltui noin kerran viikossa, säilyi ennallaan. Kuitenkin raittiiden nuorten osuus lisääntyi hieman. Huumausaineiden osalta kovien huumeiden määrä oli vähäinen ja kannabiksen huomattiin olevan yleisin huume nuorten keskuudessa. 1990-luvun loppupuolella huumeiden käyttö yleistyi jonkin verran suomalaisten nuorten keskuudessa, mutta vuoteen 2003 mennessä käytön määrä tasaantui. Vuonna 2003 tutkituista 15-vuotiaista nuorista kymmenesosa oli kokeillut jotain laitonta huumetta. Niille, joille oli tarjottu jotain laitonta huumetta, määrä oli lähes kolminkertainen. Liimojen ja muiden haisteltavien aineiden kokeilut lisääntyivät aikavälillä 1999–2003.

Nuorten terveystapatutkimus vuosilta 1997–2005 ja Koululaiskyselyt vuosilta 1999–2005 (Rimpelä ym. 2005, 2611–2617) kertovat sen, että raittiiden nuorten määrä kasvoi, mutta humalajuomisen trendi on voimistunut, varsinkin varttuneemmissa ikäluokissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön toteuttamassa tutkimuksessa (Rimpelä ym. 2005, 3-4) tutkittiin nuorten alkoholin käyttöä sekä asenteita alkoholia kohtaan. Aineistona käytettiin nuorten terveystapatutkimusten antamia vastauksia vuosilta 1977–2005. Alkoholikokeilut siirtyivät myöhäisempään ikään ja alkoholin käyttö väheni myös 12–14-vuotiailla vuosina 2003–2005. Kuitenkin 16–18-vuotiailla alkoholin laskevan käytön linja kääntyi nousuun. Samoin 18-vuotiaiden tyttöjen alkoholin käyttö lisääntyi. Vuosina 1997–2003 14–16-vuotiaiden poikien humalajuominen harvinaistui, mutta alkoi yleistyä vuoden 2003 jälkeen. Vuosina 2003–2005 18-vuotiaiden poikien viikoittainen humalajuominen yleistyi 7 prosentista 12 prosenttiin.

Tutkimuksessa (emt. 3-4) selvitettiin nuorten asenteita alkoholia kohtaan. Vuonna 1979 20 % 12-vuotiaista koki alkoholin olevan osa normaalia arkea, vuonna 2005 luku oli noussut vuoden 1999 33 %:sta 52 %:iin. Tutkimuksen lopputuloksena todetaan, että vuoden 2004 alkoholin hinnan alennus näyttää pysäyttäneen nuorten juomisen laskevan kehityksen.

Tutkimusten nojalla voidaan siis esittää, että nuorten juominen on polarisoitumassa. Raittiiden määrä lisääntyy, mutta varsinkin vanhempien ikäluokkien juomisen tendenssi kasvaa. Kokonaisuudessaan nuorten asenteet alkoholia kohtaan ovat muuttuneet sallivammiksi.

2. Ehkäisevä päihdetyö

Van de Stel (1999) toteaa, että ehkäisevä päihdetyö on aina sidoksissa vallitsevaan yhteiskunnalliseen ilmastoon ja vallitseviin periaatteisiin eikä sitä voida tarkastella yhteiskunnasta erillisenä ilmiönä. Ehkäisevän työn tavoitteena on, että tietty kohderyhmä voi välttää haitallisen toimintatavan tai käyttäytymisen noudattamalla tiettyä linjaa. Tarkoituksena on aina edistää hyvinvointia ja terveyttä ja ehkäistä haittoja. Päihdetyössä ei ole tutkimuksellista näyttöä oikeasta työmuodosta,

koska toimenpiteet eivät juuri koskaan tavoita jokaista halutun kohdejoukon jäsentä. Ehkäisevän työn etu onkin, että sitä voidaan toteuttaa monella eri tavalla ja sitä voidaan lähestyä monesta eri katsontakanasta. (Van de Stel 1999, 51.)

Van de Stelin mukaan (1999, 41) ehkäisevän päihdetyön perustana on poliittinen ympäristö. Eri maiden välillä on suuria eroja lainsäädännössä ja ehkäisevän päihdetyön toimintamuodoissa. Poliittinen asennoituminen yhteiskunnassa määrää ennaltaehkäisevän työn painopistealueet ja vahvuuden. Poliittikka muodostuu kansallisesta ja kansainvälisestä tasosta, alueellisesta ja paikallisesta tasosta ja sitä tekevistä ammattilaisista. Näin ollen on ymmärrettävä politiikan konteksti, jotta voi toteuttaa onnistunutta ja mahdollisimman laaja-alaista ehkäisevää työtä.

Ehkäisevä päihdetyö tarvitsee politiikkaa laillisen viitekehyksen ja toimivan palvelujärjestelmän luomiseen, ehkäisevän työn kampanjoiden tukemiseen ja niiden toteuttamiseen ja ehkäisevän työn kytkemiseen niillekin sektoreille, joilla on useita päätavoitteita. Poliittikalla luodaan herkkyyttä havaita yhteiskunnallisia trendejä ja rakennetaan ehkäisevälle päihdetyölle puitteet. (mt., 41.)

Ehkäisevän työn toteuttamiseen tarvitaan myös toimiva paikallinen tai alueellinen järjestelmä. Koska jokaisessa maassa joudutaan työskentelemään eri olosuhteissa, tarvitaan eri maissa sekä paikallistason että aluetason osaamista. Poliittinen järjestelmä luo pohjaa ja turvaa paikallistason toimijoille ja järjestöille. Samalla voidaan jakaa vastuuta ja kokemuksia ja saada aikaan jopa kansainvälisiä ohjelmia ja ohjeistuksia. Kansallisella ja kansainvälisellä tasolla toimittaessa voidaan kehittää innovatiivisia hankkeita, järjestää koulutusta, tarjota konsultaatiota, kartoittaa eri toimenpiteitä ja toimijoita sekä perustaa keskitettyjä tietopankkeja, jotka toimisivat apuna muille alan toimijoille. (mt, 42 - 43.)

Ehkäisevän päihdetyön kentässä puhutaan preventiosta ja promootios-
ta, ehkäisystä ja edesauttamisesta. Preventiota voi olla myymisen es-
täminen ala-ikäisille lainsäädännön kautta ja promootiota voidaan to-
teuttaa esimerkiksi tiedottamisen kautta, jolloin pyritään juomisen
haittojen ehkäisemiseen ja vähentämiseen. Ehkäisevä päihdetyö on ta-
voitteellista toimintaa, joka tähtää tiettyyn tulokseen tai yhteiskunnal-
liseen tilaan sekä edistää terveyttä ja hyvinvointia. Ehkäisevä päihde-
työ sisältää monia eri toimintamalleja ja toimijoita ja on kokonaisuus,
jossa menetelmät ja toimenpiteet tukevat toisiaan. Ehkäisevä päihde-
työ edesauttaa kokonaisuudessaan koko väestöä ja onnistuessaan vä-
hentää korjaavan päihdetyön tarvetta ja laajuutta. (Irti huumeista ry
1997, 89.)

*” Ehkäisevä päihdetyö määritellään toiminnaksi, jolla ehkäistään
ja vähennetään päihteiden käyttöä vaikuttamalla päihteiden
saatavuuteen, päihteitä koskeviin tietoihin ja asenteisiin, päihteiden
käyttötapoihin sekä päihteiden ongelmakäyttöä synnyttäviin
olosuhteisiin ja sitä tukevaan kulttuuriin.”*

www.stakes.fi/neuvoa-antavat

Ehkäisevän päihdetyön pohjana on laaja-alainen yhteistyö, jonka sisäl-
tö vaihtelee tarpeen mukaan. Ehkäisevä päihdetyö kattaa kaikki aine-
keskeisestä tiedottamisesta laajoihin sosiaali- ja terveystieteisiin
kampanjoihin ja esityksiin asti. Kaikki yhteistyössä päihdetyötä teke-
vät viranomaiset edustavat oman alansa osaamista ja toimintakulttuu-
ria ja tuovat samalla mukanaan työhön uutta kokemusta ja katsonta-
kanta. (Huoponen ym. 2001, 8.)

Peltoniemen (1992) mukaan ehkäisevästä päihdetyöstä puhuttaessa
voidaan tarkastella kolmea tasoa; primaari- sekundaari- ja tertiäärieh-
käisyä. Primaariehkäisyn tasoa toteuttavat muun muassa koulut ja jär-
jestöt. Primaariprevention tarkoituksena on tietynlaisen, yhteiskunnan
normeista riippuvaisen ja halutun käyttäytymismallin levittäminen ja
edistäminen ihmisten keskuudessa. Nuorten kohdalla tämä usein tar-

koittaa, että heille opetetaan itsenäisen selviytymisen keinoja niissä tilanteissa, joissa on riskejä. Sekundaariehkäisy tarkoittaa interventiota päihdeongelmaan käytön ollessa kokeiluasteella tai hyvin varhaisessa vaiheessa. Tertiäriehkäisyn tasoa voidaan parhaiten kuvata erikoistuneiden hoitopalveluiden avulla, jotka ovat jo suunnattuja päihteiden käyttäjille ja suurkuluttajille. Ehkäisevän päihdetyön olennainen periaate on se, että mikään kolmesta ehkäisyn tasosta ei ole irrallaan muista, vaan työ on hyvin suunniteltu ja jatkuva kokonaisuus. (Peltoniemi 1992, 7.)

Ehkäisevän päihdetyön käsitteissä, keskustelussa ja toiminnassa päihdeillä tarkoitetaan tupakkaa, alkoholia, päihtymistarkoituksessa käytettäviä teknisiä liottimia, lääkkeitä ja kaikkia huumausaineiksi luettavia aineita. Tupakan ottamista ehkäisevän päihdetyön piiriin perustellaan monella eri seikalla, mutta perusajatuksena on, että se vaikuttaa yleisellä tasolla nuorten päihdekäyttäytymiseen. Tupakkaa pidetään päihteenä, koska se on useimmille nuorille ensimmäinen kokeiltava laiton päihde. Samoin tupakalla on yhteys muihin päihdekokeiluihin, koska tupakoinnin aloittaminen ylittää saman kynnyksen kuin usean muun huumausaineen käytön kokeileminen. Tupakkaa perustellaan myös siksi, että se vaikuttaa mielialaan ja aiheuttaa riippuvuutta. Yhteiskunnallisesti ajateltuna tupakka aiheuttaa määrällisesti laajimmat terveyshaitat ja näin ollen pelkkä alkoholiin ja huumausaineisiin rajoittunut ehkäisevä päihdetyö olisi tavoitteen kannalta epäjohdonmukaista. (Huoponen ym. 2001, 8-9).

3. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteet ja käytännöt

Ehkäisevä päihdetyö edistää ja toteuttaa terveitä elämäntapoja, turvallisuutta ja hyvinvointia. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on selkeyttää päihdeilmiön ymmärrystä ja hallintaa, ehkäistä päihdehaittoja ja edistää päihdeettömien elämäntapojen tärkeyttä ja yleisyyttä. Ehkäisevä päihdetyö puuttuu myös eri keinojen ja työtapojen avulla päihteiden

den saatavuuteen, tarjontaan ja kysyntään. Ehkäisevän päihdetyön tarkoituksena on myös vaikuttaa vallitseviin asenteisiin, oikeuksiin, velvollisuuksiin ja päihdetietoon. Ehkäisevän päihdetyön kenttä on hyvin laaja ja se kunnioittaa myös eri toimijoiden moninaisuutta työn laadun parantajana ja arkityön värittäjänä. (Stakes 2006, 5-7.)

Stakes (2006) on julkaissut ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit. Ne ovat tehty, jotta toimijat voisivat arvioida tekemäänsä työtä ja oppia kohdentamaan se oikein. Laatukriteerit tehtiin, koska ehkäisevän päihdetyön kenttä on laaja, kunnat ja toimijat erilaisia ja työn mallit vaihtelevat ympäristöstä riippuen. Samoin tosiseikka on, että jos työn laatua ei arvioida, investoinnit ja resurssit menevät suuremmalla todennäköisyydellä hukkaan tai ovat väärin kohdistettuja. Laatua ja työtä arvioimalla voidaan ohjata kuntien ja eri ammattilaisten voimavaroja oikein ja kohdentaa työ vastaamaan tarkoitustaan ja tarvettaan. Yhteiset laatukriteerit auttavat myös aloittelevia toimijoita ja yhdistävät alan käsitteistöä ja tietopohjaa. Stakesin julkaisun tehtävänä oli myös selkeyttää ehkäisevän päihdetyön toimintaa ja sisältöä sekä alan peruskäsitteistöä.

Stakesin (2006, 14–32) tuottamat ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit koostuvat 12 osasta. Työ ja sen arviointi koostuvat osatekijöistä ja niiden välillä tulisi saavuttaa tasapaino, koska eri kriteerit saavat eri painoarvot. Ehkäisevän päihdetyön arviointi on prosessi ja se etenee eri vaiheiden mukaisesti. Näin työtä voidaan tarpeen mukaan kohdentaa uudelleen tai työmuotoja muuttaa tarpeen mukaan. Laatukriteerit lähtevät työn oikein kohdentamisesta, kohteen määrittelyn ja kentän tuntemuksen kautta kohti tavoitteellista yhteistyötä. Työssä hyödynnetään jo opittua ja eri toimijoiden osaamista. Tehtyä työtä arvioidaan ja työn tuloksellisuutta tutkitaan. Näin opittua ja koettua voidaan jatkossa hyödyntää.

Toikko (2005) on tutkinut ehkäisevän päihdetyön historiaa. Alun perin päihdeongelma oli yhteiskunnallinen kysymys, jota ratkaisemaan tarvittiin joukko aktiivisia kansalaisia, joilla oli aate. Aluksi vallitsevaan tilanteeseen yritettiin ratkaisuksi kansalaiskasvatusta ja eri vaiheiden kautta alettiin yhteiskunnassa rakentaa päihdeongelmaisille omaa hoitojärjestelmää (Toikko 2005, 64,176). Sosiaalityö on osa päihdehuollon kokonaisuutta ja päihdehuollossa on ryhdytty vaatimaan vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden arviointia ja näyttöä toteutettujen toimenpiteiden taustalle. (Laitila-Ukkola 2005.)

Ennaltaehkäisevässä työssä suuri merkitys on joukkotiedotuksella ja yleisellä lainsäädännöllä. Joukkotiedotuksen keinoin voidaan vaikuttaa joko haluttuun ihmisryhmään tai kokonaisuudessaan väestöön tietyn kampanjan keinoin. Joukkotiedotusta suunniteltaessa on huomioitava kohderyhmän ikä, elämäntilanne ja kulttuuri. Tiedotusvälineet voivat nostaa aiheita yhteiskunnalliseen keskusteluun ja medially on vaikutusta nuorison asenteisiin ja ajatuksiin jos halutaan suunnitella uutisointia. Isoilla julkisuuskampanjoilla saadaan nopeasti aihe kansalaisten tietoisuuteen ja voidaan vaikuttaa isoihin väestöryhmiin, kuten nuoriin kerralla. Yleinen lainsäädäntö ohjaa yhteiskunnan toimintaa ja näin myös verotus ja saatavuuden rajoittaminen ovat merkityksellisiä keinoja ennaltaehkäisevässä päihdetyössä. Valtiovallalla on mahdollisuus säädellä eri tavoin esimerkiksi tupakan ja alkoholin mainontaa ja kriminalisoida huumeiden käyttö, tuonti, myynti ja levitys. (Van de Stel 1999, 81.)

Suomessa nuorten päihteiden käyttöä pyritään ehkäisemään myös valtakunnallisesti. Hallituksen alkoholipoliittinen ministerityöryhmä esitelti maaliskuussa 2006 toimenpidepaketin, jonka tarkoituksena on vähentää alkoholihaittoja. Nuorten osuus alkoholin käyttäjinä näkyy myös ohjelmassa, jonka yhtenä osana on rajoittaa lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa alkoholimainontaa elokuvateattereissa, televisiossa ja urheilupaikoilla. Stakesin erikoistutkija Esa Österbergin (2006) mukaan hallituksen toimet ovat käytännön kannalta vähäiset, jos niitä ei integ-

roida ehkäisevään päihdetyöhön eri alueilla. Österbergin mukaan moniammatillinen yhteistyö on ehkäisevässä päihdetyössäkin oleellinen osa onnistumista. Esityksen mukaan myös kauppiaiden vastuuta alaikäisten alkoholin myyjinä valvotaan tehokkaammin. Työryhmä painottaa monen samanaikaisen toimenpiteen vaikutusta samanaikaisesti monille eri kohdejoukoille. Tällöin aikaansaadaan maksimaalinen yhteisvaikutus. (Österberg 2006, 28–31.)

Ehkäisevästä päihdetyöstä säädetään raittiustyölaissa (828/1982) ja –asetuksessa (807/1992). Päihdehuoltolain (PHL, 41/1986) mukaisesti päihdehuollon tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä ja siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää päihteiden ongelmakäyttäjien ja heidän läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta. Raittiustyön tavoite on ohjata kansalaiset terveiden elämäntapojen piiriin samalla ohjaten heitä välttämään tupakan ja päihteiden käyttöä. Kuntien ja valtion tehtäväkenttään kuuluvat yleisten edellytysten järjestäminen, jotta raittiustyö, päihdetyö ja ennaltaehkäisevä päihdetyö olisivat mahdollisia. (Heiliö ym. 2006, 382–383.)

Esittelen seuraavassa esimerkkejä erilaisista ja eri laajuisista nuorille suunnatuista toimenpiteistä, kampanjoista ja toimintamalleista, jotta jonyt nuorille suunnattu ehkäisevä päihdetyö ja sen työmuodot tulisivat konkreettisemmin näkyväksi.

Nuorten kanssa tehtävässä ehkäisevässä päihdetyössä suurin ja laajin työmuoto on ollut tietoon, asenteisiin ja käyttäytymiseen vaikuttaminen. Yhdysvalloissa (Van de Stel 1999) on julkaistu päihteidenkäytön ehkäisyn käsikirja, jonka toteuttamisesta on vastannut OSAP (Office for Substance Abuse Prevention). Kirjassa luokitellaan ehkäisevän työn menetelmät seuraavalla tavalla:

- Yksilöihin suunnatut strategiat
 - Painopisteenä ovat yksilön käyttäytymiseen vaikuttaminen, ei yksilön sosiaaliseen, poliittiseen ja taloudelliseen ympäristöön, jossa hän vaikuttaa. Tähän kategoriaan luetaan kuuluvaksi:
 - Pelottelutaktiikka; pelottelutaktiikan päämääränä on tuottaa yksilölle ahdistusta näkemästään tai kokemastaan, jonka avulla yksilö välttyy ei-toivotulta käyttäytymismallilta
 - Järkevän käytön viesti; tällä tavalla ohjataan nuoria kohdustukseen. Tämä tapa ei sovi yhteiskuntaan, jossa käyttö ei ole sallittua.
 - Tunteita ja vuorovaikutusta korostava lähestymistapa; tätä tapaa hyväksi käyttäen pyritään vaikuttamaan yksilön arvoihin, kommunikaatiotaitoihin ja pyritään kohentamaan itsetuntoa ja omaa aloitteellisuutta
 - Vaihtoehtoisen toiminnan tarjoaminen; tämä tapa kohdistuu ikävystymisen ehkäisyyn tarjoamalla haasteita ja edistämällä henkilökohtaista kasvua
 - Informatiivinen menettelytapa; taustaoletuksena tässä mallissa on se, että ihmiset käyttävät päihteitä, koska he eivät tiedä tai tunne päihteiden haitallisia vaikutuksia. Informatiivisen menettelytavan nähdään olevan tehokas ehkäisevän päihdetyön keino, koska tiedot päihteistä tulee luotettavalta lähteeltä.
 - Se voisi tapahtua minulle – lähestymistapa; taustaoletuksena tässä mallissa on se, että vaikka nuoret olisivat tietoisia päihteiden haitoista, he kuvittelevat, ettei mikään haittavaikutus tule kyseeseen heidän kohdallaan. Hankkeiden tavoitteena on tiedottaa nuorille, että haitat voivat yhtä hyvin tulla kyseeseen myös heidän kohdallaan ja vaikka ensimmäisellä kokeilukerralla.
 - Tunteiden hallinnan opettelu; perustana on teoria siitä, että päihteitä käytetään ratkaisuna tunnetasolla oleviin ongelmiin. Mallissa keskitytään paineensietokyvyn kehittämiseen ja pyritään lisäämään yksilön stressinsietokykyä.

- Sosiaalisten taitojen kehittäminen; tavoitteena on vahvistaa yksilön omaa päätöksentekoa yhteisössä ja samalla vastustamaan yhteisön painetta.
- Vertaisryhmään suunnatut strategiat
 - Nuorten keskuudessa luotetaan yleensä vertaisryhmän huomattavaan vaikutukseen, näin ollen ehkäisevän työn ammattilaiset voivat hyödyntää tätä metodia. Yleisempänä keinona on antaa samankäisten nuorten kertoa omista negatiivisista kokemuksistaan päihteiden kanssa. Vertaisryhmään suunnatuilla strategioilla on yleensä mahdollisuus lykätä nuorten päihteiden käytön kokeiluikää tai käytön aloittamista, samalla pyritään edistämään nuorten mahdollisuutta vastustaa ryhmässä tulevaa sosiaalista painetta.
- Vanhempiin suunnatut strategiat
 - Valitettavan usein vastuu ennaltaehkäisevästä päihdetyöstä laskeetaan koulun ja yhteiskunnan varaan. Nykyään on useasti huomioitu myös vanhempien vastuuta ja mahdollisuutta vaikuttaa nuorten päihteiden käyttöön, päihteisiin koskeviin asenteisiin ja mahdollisuuksiin hankkia päihteitä.

(Van de Stel 1999, 77–79.)

Erilaisten projektien tarkoituksena on valtakunnallisesti ja alueellisesti lisätä nuoriin kohdistuvaa virallista ja epävirallista päihdekontrollia. Hankkeiden tavoitteena on nostaa päihteiden käytön aloitusikää, vähentää juomista ja sitä kautta vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittavaikutuksia. Hankkeiden tavoite on myös kannustaa kauppiaita pitämään kiinni vastuustaan alaikäisille myynnin suhteen. (Raitasalo ym. 2005, 63.)

Ehkäisevän päihdetyön hankkeista esimerkkinä mainittakoon Pakka-hanke, joka toteutetaan vuosina 2004–2007 yhteistyössä Stakesin sekä Jyväskylän ja Hämeenlinnan seutujen kanssa. Se on osa Alkoholiohjelmaa ja sisältää sekä tutkimus- että kehittämisulottuvuuksia. Hank-

keen tavoitteena on vähentää sekä nuorten, että aikuisten juomista ja etenkin puuttua nuorten humalajuomiseen. Hankkeen tarkoituksena on myös kehittää alueellista ja paikallista alkoholihaittojen ehkäisyn mallia. Hankkeessa ovat mukana sekä lääniorganisaatio, kunnan yksiköt, seutukunnat, poliisi, kansalaisjärjestöt, oppilaitokset ja alkoholielinkeinot. Pakka-hankkeen toimintamuotoja ovat olleet päihteettömän vapaa-ajan löytämisen haastekampanja ja erilaiset nuorten kanssa kehitetyt toimintamuodot. Nuoria on kehoitettu kieltäytymään päihdekokeiluista ja vanhempia alkoholin hankkijoina on otettu mukaan kampanjaan tekemällä vanhemmille ja aikuisille Alkoholia alaikäisille? – esite, jossa kerrotaan, että alkoholin välittäminen alaikäiselle on rikos. (Karlsson 2006, 5-8.)

Erilaisten kolmannen sektorin järjestöjen toiminta ennaltaehkäisevässä päihdetyössä on laajalle levinnyt ja usein valtakunnallinen toimintamuoto. Vuonna 1984 perustettu Irti Huumeista ry on esimerkki valtakunnallisesta, suuresta järjestöstä, joka on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton organisaatio. Järjestön tehtävinä on ehkäistä huumeiden käyttöä, tukea huumeiden käyttäjien läheisiä, tukea narkomaanien käytön lopettamista, olla vaikuttajana ehkäisevän ja korjaavan huumeiden käytön hyväksi ja osaltaan toimia rajoittavan huumeidenkäytön säilyttämiseksi. Irti Huumeista ry tekee ehkäisevää toimintaa asennevaikutuksen ja tiedotuksen avulla ja toteuttaa erilaisia, jonkin kohde-ryhmän tarpeisiin suunnattuja verkostoprojekteja valtakunnallisella ja alueellisella tasolla. Järjestö organisoii myös täydennyskoulutusta ammattihenkilöille ja asiasta kiinnostuneille ryhmille. (Irti Huumeista ry esite, saatavana myös www.irtihuumeista.fi.)

Vuosina 1997–2000 Irti Huumeista ry toteutti ”Pilvi vai Pouta-projektin. Projekti perustui laajaan alueelliseen yhteistyöhön ja verkostoitumiseen ja sen tavoitteena oli ehkäistä huumeiden käyttöä ja tukea vanhemmuutta. Vanhemmuuteen paneuduttiin erityisesti kannustamalla vanhempia osallistumaan yhteiseen toimintaan ja opintopiireihin. Koko projektin tausta-ajatuksena oli se, että tukemalla van-

hemmuutta, lisättiin nuorten mahdollisuuksia ehkäistä sosiaalista painetta ja altistumista päihdekulttuuriin. Projekti suunnattiin antamaan perheille ja yhteisöille uutta tietoa ja tukemaan perheiden päihdevastaisia arvoja, joista nuoret voisivat saada tukea omille valinnoilleen ja ratkaisuilleen läheistensä avulla. (Huoponen ym. 2001, 130–131.)

Nuoriin suunnattu ehkäisevä päihdetyö liitetään usein koulumaailmaan. Tossavainen (1993) toteaa, että ennaltaehkäisevällä päihdetyöllä ja terveystkasvatuksella näkyy olevan kouluissa tärkeä merkitys ja se vaatii olemassaolonsa turvaksi lainsäädännöllisiä ja hallinnollisia toimia. Kouluissa ennaltaehkäisevä työ on osa opetussuunnitelmaa ja se on luotava tiiviiksi paketiksi, jonka toteuttamisen vastuu ei jää vain yksittäisille toimijoille, terveydenhoitajille ja kuraattoreille. Kouluissa voidaan edistää nuorten ja koko kansan terveyttä, mutta se vaatii koko koulutoimelta ja sen henkilöstöltä rakenteellisia edellytyksiä ja ajantasaista osaamista.

Koulut ovat yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa toteuttaneet monia eri projekteja ehkäistäkseen nuorten päihteiden käyttöä. Projektit ovat kohdistuneet joko koulun oman opetussuunnitelman kehittämiseen tai suoraan nuorten päihdekäyttämiseen. Projektien avulla on pyritty vaikuttamaan nuorten ryhmäytymiseen ja asenteisiin päihteiden käytön aloittamista hillitsevästi. (Huoponen ym. 2001, 90–146.)

Yksi suuri toimija ehkäisevän päihdetyön kentässä on myös seurakunta. Seurakunnallisen työn tarkoituksena on kohdata nuori omana itsenään ja omien havaintojensa ja identiteettinsä kautta. Seurakunnan työ ei nojaa vanhoihin kauhutarinoin päihteistä, vaan pyrkii luomaan niistä ajantasaisen kuvan. Samoin seurakunnan työn oletus on se, että pelkkä päihteiden terveystriskistä kertominen ei riitä, koska nuoren ajatusmaailmaa värittävät myös arvot, perinteet, opitut tavat ja yhteisö, jossa nuori elää. (Petrelius ym.1995, 1.)

Karol L. Kumpfer (1989) on esittänyt kirjallisuudessaan erilaisia lähestymistapoja ehkäisevään päihdetyöhön, joita voidaan käyttää eri yhteisöissä ja erilaisten kohderyhmien kanssa. Hänen mukaansa koulujen tuottamassa ja toteuttamassa ennaltaehkäisevässä päihdetyössä olisi tehokasta käyttää yhdistelmää, jossa on mukana pelkoviestintää, kommunikaatiotaitoja kehittäviä ulottuvuuksia ja tiedon lisäämistä. Ongelmaksi kuitenkin muodostuu se, että nuorten keskuudessa tietoa saatetaan pystyä lisäämään merkittävässäkin määrin, mutta se ei välttämättä johda toivottuihin tuloksiin. Kumpferin mukaan tunteisiin ja vuorovaikutustapoihin vaikuttavalla ennaltaehkäisevällä päihdetyöllä ei juuri ole merkitystä käytännössä nuorten päihteiden käyttöön tai toivottuun tavoitteeseen nähden. Perheisiin ja päihteiden käyttäjien lapsiin kohdistuneen ennaltaehkäisevän työn muodot Kumpfer kuitenkin kokee merkityksellisinä. Silloin on mahdollista kehittää niin lapsen, kuin vanhemmankin sosiaalisia taitoja ja tehokkainta on ottaa vanhemmat ja lapset yhdessä mukaan työhön. Tiedotusvälineiden kautta tehtävä ennaltaehkäisevä työ nähdään tehokkaaksi, jos siihen sisällytetään tiedon lisäämisen lisäksi myös sosiaalisiin normeihin tai käyttäytymiseen vaikuttavaa ohjausta. (Kumpfer 1989, 309 -371.)

Myös Gerstein ja Green (1993) ovat luokitelleet ennaltaehkäisevän työn muotoja, mutta he ovat kohdistaneet luokittelunsa huumeiden käytön ehkäisyyn. Riskitekijöitä korostavassa lähestymistavassa haitat esitetään yleensä kumulatiivisina ja toisiinsa vaikuttavina. He esittävät monta yhteisöön vaikuttavaa keinoa lähestyä huumeiden käyttöä ehkäisevää työtä; puhutaan kehittävästä, yhteisökeskeisestä ja sosiaalisen vaikuttamisen lähestymistavasta. Kaikkien kolmen lähtökohta on osittain samanlainen; pyritään vaikuttamaan erilaisiin, eri kulttuurisiin yhteisöihin, joko perheen, järjestön tai päihdeongelmaisten tasolla. Kaikissa taustalla on ajatus kehittävästä sosiaalisesta oppimisesta, jolloin yhteisön keskuudessa voidaan jakaa uutta sosiaalista tietoa, oikeista väärinä käsityksiä ja kannustaa toistaan uudelleenlaiseen käyttäytymiseen. Kouluihin suunnattujen hankkeiden päätavoitteina Gerstein ja Green (1993) näkevät itsetunnon kehittämisen, tavoitteellisuuteen

opastamisen, paineensietokyvyn nostamisen ja vaihtoehtoisen toiminnan miettimisen. Julkisuuskampanjoilla voidaan rekrytoida uusia vaikuttajia ennaltaehkäisevän päihdetyön piiriin ja kannustaa kansalaisia vuorovaikutukseen.

4. Aikaisempi tutkimus ja nuoren näkökulman merkitys

Jaatinen (2000) tutki nuorten päihdekulttuuria haastattelemalla nuoria. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää nuorten tekemiä päihdevalintoja ja nuorten omia merkitysmaailmoja ja ajatuksia päihteistä. Tutkimuksessa olennainen osa oli myös selvittää nuorten asenteita päihdevalistuksesta. Tutkimuksessa selvitettiin mikä nuorten mielestä valistuksessa oli toimivaa ja millä ei ollut tehoa. Yksi tutkimuksen pääelementeistä oli, että tutkimusaineistona käytetty teksti oli nuorten itse tuottamaa. Jaatisen (2000, 13) esiin tuoma näkemys siitä, että nuorten oma näkökulma on ehkäisevän päihdetyön kannalta olennainen, mutta usein puuttuva tekijä, on merkittävä tutkimuksellinen huomio.

Tutkimuksen (emt.) tulosten mukaan nuoret sosiaalistuvat suomalaiseseen päihdekulttuuriin hyvin varhaisessa vaiheessa, mutta erillään aikuisista. Aikuiset luovat päihdekulttuurin viitekehyksen, mutta nuoret tekevät valintoja kuitenkin omien merkitysmaailmojensa varassa. Monesti nuoret lähtevät kokeilemaan päihteitä tunnustelevalla otteella ja mielikuvien ohjaamana. Tutkimuksen mukaan nuoret kokivat päihteet selvästi kuuluviksi omaan ympäristöönsä ja elämäänsä. Monesti nuorten keskusteluja leimasi harhakuva siitä, että on pakollista juoda, koska muutkin juovat. Nuoret kokivat päihteet sosiaalistumisen keinona, keinona saavuttaa haluamiaan asioita ja keinona erota todellisuudesta. Nuorten keskusteluista ilmeni suuret odotukset päihteitä kohtaan. Jaatinen toteaa, että juominen ja päihteet palvelevat monenlaisia funktioita nuorten elämässä. Kiinnostavaa onkin, miten nuorten vahva päihdekulttuuriin sitoutuminen rakentuu. Osana ratkaisua tarjotaan median ja kuluttamisen vaikutukset, jotka tulivat selkeästi esille nuorten puhees-

ta. Toisten nuorten aiheuttama keskeinen yhteys oli nuorille hyvin tärkeä seikka päihdekulttuuriin tutustuttaessa. (Jaatinen 2000, 141 -147.)

Jaana Jaatisen (2000) tutkimus kohdistuu myös ehkäisevään päihdetyöhön. Tutkimuksen mukaan nuoret toivoivat erityisesti tietoa niiltä nuorilta, jotka olivat jo tavalla tai toisella taistelleet päihdeongelman tai päihdehaittojen kanssa. Aikuisten esittämä ja tuottama tieto nähtiin irrallisena ja toimimattomana. Ajatuksena on, että nuori kuuntelee nuorta. Tutkimuksessa nuoret asennoituivat erittäin negatiivisesti tavanomaiseen, totuttuun valistukseen. Sen kuvattiin olevan ”*saman jankuttamista*”, ”*tylsää*” ja ”*itseään toistavaa*”. Nuoret kaiken kaikkiaan ilmaisivat halunsa olla itse mukana ehkäisevää päihdetyötä suunniteltaessa ja toteutettaessa. Osa tiedottamisesta oli kulkeutunut nuorten ajatusmaailmaan, mutta ei välttämättä toivotulla tavalla tai toivotussa määrin. Nuoret painottivat valistuksen onnistumista, jos se kiinteästi sitoutuisi heidän omaan elämäänsä ja todellisuuteensa.

Jaatinen (2000) esittää teoksessaan muutamia ehdotuksia, jotka pitäisivät nuoret erossa päihteistä. Koulupohjaisen valistuksen tai päihdekasvatuksen tulisi olla entistä enemmän nuorta keskusteluttavampaa ja kuuntelevampaa. Nuorilta kysyttiin suoraan, millaisia muutoksia tulisi tehdä, jotta päihteitä ei enää tarvittaisi. Nuorten vastauksista tulivat esille kotiolojen parantaminen ja asuinympäristön muokkaaminen päihdevapaammaksi. Monet nuoret korostivat omien ja toisten vanhempien vastuuta nuorten päihteiden käytöstä ja siihen puuttumisesta. Nuoret toivoivat myös konkreettisia keinoja vastustaa juomisen houkuttavuutta. Nuorten mukaan myös päihteistä tietäminen ja tiedottaminen ovat tärkeitä osia päihteistä erossa pysymistä. Tiedon tulee olla objektiivista ja selkeää. Selkein toivomus oli kuitenkin lisätä nuorten keskinäistä vuorovaikuttamista ja kommunikointia. Tutkimuksessa tehtiin se kiistaton havainto, että jo pitkälle päihdekokeiluissa ehtineet nuoret eivät useinkaan keksineet tai halunneet pääsyä pois päihdetodellisuudestaan, vaan puheita värittivät positiivisiin kokemuksiin verhoutuminen. Kokemattomat nuoret löysivät erilaisia keinoja ja mah-

dollisuuksia välttää päihteitä. Tulokset ovat omiaan vahvistamaan varhaisen puuttumisen ensiarvoista merkitystä nuorten päihdekokeiluissa ja ajoituksen ratkaisevuutta ehkäisevää päihdetyötä suunniteltaessa ja nuorten aloitusikää pohdittaessa. (Jaatinen 2000, 111 -127.)

Lotta Haikkola (2003) on tutkinut nuorten kansalaisuuden käsitettä ja sen ymmärtämistä nuorten omista kokemuksista käsin. Nuorten nähdään passivoituneen yhteiskunnallisena osana ja heidän nähdään osittain irtaantuneen perinteisistä osallistumisen muodoista ja poliittisesta toiminnasta. Myös Puuronen (2006, 9) toteaa sekä nuorten vaikuttamisen, että vaikutusmahdollisuuksien vähentyneen viimeisen vuosikymmenen aikana. Haikkolan tutkimuksessa (2003) nuoret itse kokivat tärkeäksi kansalaisuuden osaksi oikeuden tulla kuulluksi ja vakavasti otetuiksi oman ikäluokkansa edustajina.

Yhteiskunnallisesti vallitsevissa asenteissa nuorten asema on kaksijakoinen, sosiologi Tommi Hoikkala (1991, 273 -274) jakaa nuoriin kohdistuvat asenteet kahtia. Toisaalta nuoret nähdään yhteiskunnan toivona, toisaalta taas häiriköintiin taipuvaisina mellakoijina. Keskustelussa ja mediassa nuorista annetaan hyvin homogeeninen kuva, kaikilla nuorilla on samat taipumukset ja he jakavat samanlaisen ajattelumaailman ja piirteet.

Puurosen (2006, 260 - 262) mukaan suomalainen nuorisotutkimus on nykykehityksen mukana suuntautunut lähemmäs kvalitatiivisia metodeja ja samalla nuorille on annettu tutkimuksessa vastavuoroisempi asema, jolloin tutkimus perustuu vuorovaikutukseen ja kommunikatioon. Nuorten verbalisoinnille ja oman maailman kuvaamiselle annetaan paljon painoarvoa nykyisissä nuorisotutkimuksissa. Kaivola ja Rikkinen (2003, 7) puhuvat kirjassaan niin sanotusta uudesta lapsitutkimuksesta, jossa lapset tehdään näkyviksi antamalla heidän puhua.

Lyly (2005) tutki nuortenpalstoilla vuosina 2000–2003 olleita nuorten omia kirjoituksia juomisesta. Kirjoituksia oli kaiken kaikkiaan 66

kappaletta. Myös niistä löydettiin nuorten juomiselle sosiaalista pakkoa ja suuria odotuksia. Lyly näkee nuorten juomisen mahdollisuutena kokeilla ja peilata itseään vallitsevaan yhteiskuntaan. Alkoholia käytävillä nuorilla toistui selvästi käsitys siitä, että ilman alkoholia ei hauskaa voi pitää.

Leiston ja Tuomikoski-Koukkulan (2005) tutkimuksessa ”Tytöjä Pohjoisen yössä” tutkittiin kahdeksan haastatteluhetkellä 14–18-vuotiaan tytön kokemuksia päihteiden käytöstä ja siihen puuttumisesta. Tyttöillä oli kokemusta poliisin tekemistä interventioista heidän päihteiden käyttöönsä. Tytöiltä kysyttiin omia ideoita, miten työtä tulisi kehittää. Tyttöjen omia kehittämisideoita interventioihin olivat poliisin ja vanhempien yhteistyön kehittäminen ja lisääminen ja nuorten oman äänen kuuluville saaminen. Tytöt korostivat myös vanhemmuuden tukemista ja työntekijöiden mahdollisuutta työskennellä nuoren kanssa kiireettömästi.

Oman tutkimukseni tavoitteena on antaa tietoa nyt käytössä olevista ehkäisevän päihdetyön toimintamalleista, niiden toimivuudesta ja luoda kokonaisvaltaista kuvaa ehkäisevän päihdetyön kentästä osana yhteiskunnallista toimintaa. Tutkimus selvittää nuorten ja päihdetyön ammattilaisten omia näkökulmia ehkäisevästä päihdetyöstä. Kokeukseni mukaan monella paikkakunnalla on pohdittu uusia keinoja ja menetelmiä ehkäisevään päihdetyöhön ja muodostettu viranomaisverkostoja, mutta usein nuorten omat kokemukset ja mielipiteet ovat jääneet kuulematta. Nuoret ovat kuitenkin oman elämänsä asiantuntijoita ja näin ollen heidän arviointinsa tulisi ottaa huomioon ehkäisevää päihdetyötä suunniteltaessa ja toteutettaessa. Nuori toimii ikäryhmänsä ideologian parhaana kuvaajana. Täten myös nuorten oman äänen kuuleminen ja mielipiteiden huomioiminen on tässä tutkimuksessa perusteltua. Nuorten ääni on usein jäänyt tutkimuksellisessa kentässä sivuun ja toimii siis oman tutkimukseni johtolankana.

Rajaan tutkimuksessani ehkäisevän päihdetyön kohdejoukkoni nuoriin, koska iso osa nyt toteutettavista toimenpiteistä suoritetaan nuorten kanssa ja päihdeongelmien ehkäisyssä ja päihdehaittojen vähentämisessä painotetaan varhaista puuttumista. Tutkimuksen aihepiiriin tutustuttaessa on tärkeää huomioida nuorten oma sosiaalinen ympäristö ja vallitseva päihdekulttuuri.

Tutkimuskysymykset

- Millaisia asioita nuoret ja päihdetyön ammattilaiset nostavat esille ehkäisevästä päihdetyöstä kysyttäessä?
- Löytyykö nuorten kirjoituksista heidän tehokkaina pitämiään ehkäisevän päihdetyön muotoja?
- Löytyykö kirjoituksista seuraaviin vastauksia; millaisia keinoja nuoret itse toivoisivat käytettävän? kenen suorittamina? missä ikävaiheessa?
- Millaisia keinoja ja toimia ”suosittelevat” päihdetyön ammattilaiset?
- Ovatko nuorten ja ammattilaisten näkökulmat yhteneväisiä? missä asioissa? missä eivät?

5. Tutkimuksen toteuttaminen

5.1 Tutkimusaineisto

Tutkimuksessani on kaksi aineistoa. Nuorten näkökulman ja omien mielipiteiden tärkeys on tutkimukseni lähtökohta, joten tutkimuksen ensimmäinen aineisto on kahdella perusopetuksen 9.luokalla olevat nuoret ja heidän tuottamansa ainekirjoitukset annetusta aiheesta. Perustelen 9.-luokkalaisten valitsemista aineistoksi sillä että, nuoret 9.-luokkalaiset ovat edustava otos omasta ikäluokastaan eikä aineistossa ole tapahtunut vielä koulutuksellisia eroavaisuuksia. Otin ensin yhteyttä perusopetuksen rehtoriin, joka hyväksyi tutkimuksen toteuttami-

sen. Kahden luokan valintaa perustelen sekä käytännöllisyydellä että tutkimuseettisesti. Kaksi luokkaa valittiin siksi, että vain yhden luokan oppilaat olisivat olleet aineistona pieni, kaikki luokat liian suuri ja yhden luokan oppilaat olisivat voineet toisensa kirjoituksista tunnistaa.

Perusopetuksen rehtori arpoi koulusta kaksi luokkaa ja antoi heidän opettajansa yhteystiedot. Opettajan kanssa sovimme ajan aineiston keräämiseksi. Oppilaita pyydettiin kirjoittamaan aine äidinkielen tunnilla. Aineen valintaa aineiston keruun muodoksi perustelen monipuolisuuden mahdollistamisella. Kaivola ja Rikkinen (2003, 246–247) kertovat nuorten vastaamisen perinteisen kyselylomakkeen avoimiin kysymyksiin jäävä usein puutteelliseksi. Heidän mukaansa ainekirjoituksen kirjoittaminen mahdollistaa erilaisten havaintojen, kokemusten ja ajatusten saamisen vastauksiin.

Aineen aiheena oli *”Miten nuorten päihteiden käyttöä tulisi/voitaisiin ehkäistä?”* Kysymys luotiin sillä perusteella, että kirjoituksissa haluttiin antaa kirjoittajalle mahdollisuus kirjoittaa tärkeinä kokemistaan asioista. Aineen aiheen laajuus palveli sitä tarkoitusta, että se ei antaisi nuorille konkreettisia apuja eikä johdattelisi minkään toimijan toimintakenttään.

Pidin itse tunnin alussa lyhyen alustuksen aiheesta, jossa johdattelin nuoria ehkäisevään päihdetyöhön liittyviä kokemuksiaan muistelemaan. Oppilaille kerrottiin aineiston käyttötarkoitus, julkaisupaikka ja aineiston tuhoaminen tutkimuksen jälkeen. Samoin nuorille kerrottiin, että ainoastaan tutkija pääsee katsomaan kirjoituksia. Nuorilta aineisto kerättiin joulukuussa 2006. Nuoria pyydettiin kirjoittamaan aineisiinsa vain sukupuoli ja ne palautettiin tutkijalle samana päivänä tuntien päätteeksi. Luokkien numeroita tai oppilaiden nimiä ei tilastoitu.

Kaiken kaikkiaan aineita tuli 34 kappaletta, 16 pojan kirjoitusta ja 18 tytön. Kaikki oppilaat kirjoittivat aineen eikä aineistosta ollut tarvetta poistaa yhdenkään oppilaan kirjoitusta. Kaikki oppilaat kirjoittivat ai-

heesta hyvin asiallisesti. Aineistosta ei näin ollen tullut minkäänlaista katoa. Ainekirjoitusten pituus vaihteli yhdestä kolmeen sivua.

Tutkimukseni toinen aineisto on päihdetyön ammattilaisilta pyydetty kirjoitukset. Kirjoituksia aiheesta pyydettiin Pikassos Oy:n¹ organisoimalta Satakunnan päihdetyön kehittämisryhmältä, johon kuuluu kaiken kaikkiaan noin 15 päihdetyön ammattilaista ympäri Satakuntaa. Ryhmän jäsenet toimivat päihdetyön kentällä laajasti ja ryhmään kuuluvat toimivat päihdetyön opetustyössä, johtamistyössä tai käytännön työssä. Ryhmältä kysyttiin hyvin laajasti nuorten kanssa identtinen kysymys; ”*Miten nuorten päihteiden käyttöä tulisi/voitaisiin ehkäistä?*” Ryhmän kokouksessa ryhmän jäsenille kerrottiin tutkimuksen tarkoitus ja julkaisutapa. Tarkoituksena ei siis enää ole tutkia päihdeiden käytön ehkäisyn tarpeellisuutta, vaan keskittyä ehkäisevään päihdetyöhön ja sen työmuotoihin. Tutkimuksessani siis yhdistyy ehkäisevän päihdetyön kohteina olevien ja työtä suunnittelemassa ja korjaavalla kentällä toimivien näkökulmat.

Ryhmässä oli 14 vastaajaa, joille kysymys esitettiin. Vastauksia tuli 9 henkilöltä, mutta vastaajien virallista lukumäärää ei voida tietää, koska moni vastaajista oli kierrättänyt kysymystä omissa yksiköissään niiden työntekijöillä ja aineistosta tulikin erittäin laaja-alainen. Vastauksia tuli yhteensä 18 sivua. Jokainen vastaajista on alalleen koulutettu ja työssä päihteiden tai päihdeongelmaisten kanssa. Ammattilaiset palauttivat kirjoittamansa vastaukset nimettöminä. Ainekirjoitukset palautettiin vain tutkijalle, joten nuorten anonymiteetti pysyi turvattuna. Asiantuntijakyselyyn osallistuville annettiin kysymys mietittäväksi ja he palauttivat sen kirjallisesti 31.1.2007 mennessä.

Tutkimukseni on käytäntöön sidoksissa. Tarkoitus on tuottaa tuloksia ja tietoa työelämän käyttöön ja siksi aineistoksi valittiin ihmisiä, jotka ovat ehkäisevän päihdetyön kanssa säännöllisesti tekemisissä, joko

¹ Pikassos Oy on Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Satakunnassa toimiva sosiaalialan osaamiskeskus.

vastaanottavina tai tuottavina osapuolina. Kummankin mielipiteet ovat toteutettavan työn kannalta olennaisia. Kriittisenä huomiona mainittakoon, että tutkimusaineistoni on toki rajoitteinen. Tutkimuksen aineisto ei tule antamaan yleismaailmallisia viisauksia, oikeita vastauksia tai kaikille yhteistä kuvaa ehkäisevästä päihdetyöstä ja päihdetyön ammattilaisryhmän tai kahden luokan kirjoitukset eivät tule vastaamaan kaikkien ammattilaisten tai 9.-luokkalaisten käsityksiä päihteiden käytön ehkäisystä, mutta antavat edustamansa ryhmän kuvaa ja tietoa käytännön työhön. Tutkimusaineisto eli kerätyt kirjoitukset ja vastaukset antavat tämänhetkistä ja tämän aineiston vastauksista saatua kuvaa ehkäisevästä päihdetyöstä ja sen toimintakentästä.

5.2 Aineiston analyysi

Tutkimus on aina prosessinomaista ongelman ratkaisemista. Tutkimukseni on tutkimusotteeltaan laadullinen. Laadullisuus on yhteinen nimittäjä monille eri tutkimusmenetelmille. Yhteistä kaikille laadullisille metodeille on niiden kontekstisidonnaisuus. Laadullinen tutkimus kuvaa elämyksiä, kokemuksia, asenteita, ideologioita, kulttuurisuutta ja niin edelleen. Masonin (2005, 1) mukaan laadullisen tutkimuksen kautta voidaan luoda kuvaa muun muassa arkielämästä, käsityksistä, asenteista, merkityssuhteista, kuvitelmista, kokemuksista ja vuorovaikutuksesta

Laadullinen tutkimus on usein vuorovaikutuksessa arkielämän kanssa. Siihen sisältyy yksilöille ja ryhmille normaaleja jokapäiväisiä elementtejä ja niiden reflektointia. Shaw ja Gould (2001, 6-7) toteavat laadullisen tutkimuksen tutkivan yksilöitä, yhteisöjä, organisaatioita ja yhteiskuntia, niiden toimintaa, vuorovaikutusta, kokemuksellisuutta ja ideologioita. Tutkijan tehtävänä on saada kokonaiskuva tutkittavasta ilmiöstä ja sen kulttuurista. Laadullisen tutkimusotteen valintaa omaan tutkimukseeni perustelen sillä, että halusin tutkia tutkimukseen osallistuneiden omia mielipiteitä ja näkökulmia.

Karvisen (2001, 9-17) mukaan tutkija kuvaa laadullisessa tutkimuksessa konstruotua todellisuutta. Kaikki tieto on sidottuna tilanteeseen ja tutkimuksen teon vuorovaikutukseen. Tässä tutkimuksessa lähtökohtana on konstruktiiivinen lähestymistapa. Metsämuuronen (2001, 12) toteaa konstruktiiivisuuden tarkoittavan todellisuuden suhteellisuutta. Tutkimusaineistossa todellisuus on aineiston henkilöiden tuottamaan suhteellista todellisuutta. Omassa tutkimuksessani konstruktiiivisuus tarkoittaa sitä, millä tavalla nuoret ja ammattilaiset konstruivat ehkäisevää päihdetyötä omalla tavallaan kirjoittamalla ja vertaamalla sitä omaan vallitsevaan päihdekulttuuriinsa ja ajattelutapaansa. Nuoret konstruivat kirjoittaessaan tekstiään johonkin tarkoitukseen, jollekin henkilölle, joka tässä tapauksessa on tutkija itse. Kirjoittaminen vain tutkijalle edesauttaa aiheen rehellistä tarkastelua.

Analyysi on aineiston erittelyä tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Laineen (2001, 39–43) mukaan analyysin avulla aineistosta pyritään saamaan esille merkityskokonaisuuksia, joiden etsintää ohjaavat tutkimuskysymykset ja tutkijan tulkinnallisuus. Ilmiön kokonaiskuvaa voidaan jakaa osakokonaisuuksiin ja jäsenellä erilaisia metodeja käyttämällä. Aineistoa analysoidaan sen omilla ehdoilla ja tutkittavan omaa kielenkäyttöä pyritään mahdollisuuksien mukaan hyödyntämään. Aineiston antamat erilaiset merkityssuhteet ovat yhteyksissä toisiinsa ja tutkijan on pyrittävä saattamaan ne yhteen luodakseen ilmiöstä tarvittavan kokonaiskuvan.

Alasuutarin (1999, 39–43) mukaan laadullisen aineiston analyysi koostuu kahdesta vaiheesta; *havaintojen pelkistämisestä* ja *arvoituksen ratkaisemisesta*. Ensinnä aineistosta pyritään löytämään tutkimuskysymykselle olennaisia näkökulmia. Erilaisia näkökulmia voidaan käsitellä erilaisista lähtökohdista käsin ja analysoida eri katsontakannoista. Ensimmäisiä havaintoja yhdistellään ja samaan ilmiöön liittyviä havaintoja pyritään liittämään joukoiksi. Laadullisessa analyysissä haetaan samanlaisuuksia, tyyppisiä, erotteluja ja eroavaisuuksia.

Tutkimustulokset on tuotettu sisällönanalyysiä käyttämällä. Sisällönanalyysi on yksi laadullisen tutkimuksen perusmenetelmistä. Sisällönanalyysiä käyttämällä voidaan aineistoa analysoida objektiivisesti ja systemaattisesti. Sisällönanalyysi tuottaa aineistosta tiiviin ja järjestelmällisen kuvauksen. Sisällönanalyysi antaa mahdollisuuden tutkijalle johtopäätösten tekemiseen aineiston tulkinnan ja analysoinnin jälkeen. Analyysiä siis jatketaan johtopäätöksiksi. Sisällönanalyysiä käyttämällä voidaan aineistosta tehdä selkeitä havaintoja kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 105–110.)

Tuomi ja Sarajärvi (2003) kuvaavat sisällönanalyysin etenevän tiettyjen vaiheiden mukaisesti. Ensin tutustutaan aineistoon kokonaisuudessaan. Aineistoon ja sen sisältöön perehdytään ja etsitään pelkistettyjä ilmauksia. Aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia ja tehtyjä havaintoja yhdistetään luokiksi. Tehtyjä luokkia yhdistetään ja niistä muodostetaan kokonaiskäsitteet. Sisällönanalyysissä käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus asetettuun tutkimustehtävään. Sisällönanalyysiä käyttämällä edetään aineiston ja tutkimusilmiön käsitteellisiin näkemyksiin systemaattisesti empiirisestä aineistosta käsin. Sisällönanalyysi on tulkintaa ja päättelyä. Käsitteiden merkitysten esille tuominen ja merkitysten tulkinta esitetään johtopäätöksissä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 93–115.)

Itse valitsin sisällönanalyysin analyysimenetelmäksi, koska se mahdollistaa kerätyn tiedon tiivistämisen ja yleistämisen ja sitä kautta mahdollistaa tiedon käsittelemisen ja tulkitsemisen kokonaisuutena. Tutkimukseni tarkoitukseen sisällönanalyysi vastaa hyvin, koska tarkoitus on nähdä ja tuottaa kokonaiskuvaa nykyisin tehtävästä ehkäisevästä päihdetyöstä, sen toimivuudesta ja toimimattomuudesta. Tutkimus tuottaa tietoa arkityön käyttöön ja kertoo mielipitein perusteltuja kokemusmaailmoja.

Analyysin aloitin huolellisesti aineistoon tutustumalla. Luin nuorten kirjoituksia ja ammattilaisten vastauksia läpi useaan kertaan saadakse-

ni koko aineistosta kokonaiskuvan. Sen jälkeen erotin aineistot ja aloitin alustavien merkintöjen tekemisen kirjoituksiin. Rakensin merkinnöistäni erilaisia teemaryhmiä, jotka merkitsin erillisiin taulukoihin. Tämän jälkeen luin aineistoa tietyistä rakennetusta teemasta käsin etsien uusia näkökulmia, yhteisiä piirteitä ja eroavaisuuksia liittyen rakennettuun aihepiiriin. Palasin aineistoon kokonaisuutena ilman teemoja useaan kertaan varmistuakseni, että mahdollisimman tarkasti olin kaikki aiheeseen liittyvät näkökulmat huomionut ja uusia teemaryhmiä ei enää aineistoista noussut. Taulukoita yhdistelemällä ja niitä pilkkomalla rakensin tutkimustuloksina esiintyviä teemaryhmiä, jotka samalla toimivat yläkäsitteinä tutkimustuloksille. Tulokategorioiden rakentamisen jälkeen luin aineistoa läpi löytääkseni ammattilaisaineistosta ja nuorten kirjoituksista samoihin teemoihin liittyviä yhteneväisyyksiä ja eroja. Tutkimukseni on kokonaisuudessaan ja myös analyysin osalta induktiivinen. Aineistolähtöisyys kuvastuu siinä, että tutkimustuloksina pidettävät, aineistosta tuotetut yläkategoriat ovat tuotettu suoraan aineistosta.

Kummankin aineiston analyysi esitetään ensin erikseen, jotta saadaan kokonaiskuva kummankin ryhmän tuottamista mielipiteistä ja näkökulmista. Käytän tulkintojeni yhteydessä aineistosta suoria sitaatteja, jotka ovat valikoituneet aineistoa huolellisesti läpikäymällä. Olen merkinnyt sitaattien perään nuorilla sukupuolen ja tilastointinumeron ja ammattilaisilla lyhenteen AT (asiantuntija) ja tilastointinumeron. Lopuksi esitän tutkimuksen keskeiset tulokset ”yhteenvedo ja tulkinta” -kappaleessa, jossa myös koko aineiston tulkinnat kootaan yhteen ja tarkastelen aineistoista löytyviä yhteispiirteitä ja niiden eroavaisuuksia samalla verraten tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin. Pohdintaosiossa keskityn oman aineistoni tuottamaan kokonaiskuvaan, jatkotutkimusajatuksiin ja yleisesti oman tutkimukseni yleistettävyyden arviointiin.

6. Tutkimustulokset

6.1. Yleistä aineistoista

Ammattilaisten ja nuorten tuottamat kirjoitukset ovat tyypeiltään hyvin erilaisia. Nuorten kirjoitukset ovat kertomustyyppisiä, kokonaisilla lauseilla kirjoitettuja tekstejä, joissa on paljon nuorten omia kokemuksia ja näkemyksiä niin päihteistä, kuin päihteiden käytön ehkäisystäkin. Nuoret kirjoittivat kokonaisia kappaleita tärkeinä pitämistään asioista ja käyttivät mielipiteitään perustellessa huutomerkkejä ja painokkaita ilmaisuja. Nuoret kirjoittivat jäsenneltyä tekstiä, jossa kuvastui oma ajatusmaailma ja tärkeinä pidetyt asiat annetusta aiheesta. Ammattilaisten tuottama aineisto on tyyliltään hyvin niukkaa tekstiä. Se on professioon ja kokemukseen pohjautuvaa, pitkällisesti kysymykseen suoraan vastaavaa tekstiä. Ammattilaisryhmässä ehkäisevästä päihdetyöstä kirjoitettiin abstraktilla, laajalla tasolla. Konkreettisia toimintamalleja tuli esille vähän, enemmän ammattilaiset kirjoittivat työn painopisteistä ja kokonaiskuvasta. Tutkijana minua helpotti suuresti aineiston selkeys ja vastaajien omien näkemysten ammattimainen perustelu.

6.2 Nuorten näkökulmat

Nuorten aineisto jakautui mielipiteineen selkeästi kahdeksi ryhmäksi; toisen ryhmän edustajat käyttivät jonkin verran tai runsaasti päihteitä, toisen ryhmän edustajat eivät ollenkaan. Yhteistä kummallekin ryhmälle oli omien mielipiteiden vahvuus.

Yhteinen piirre kummallekin ryhmälle oli äärimmäisen kova huumeiden vastaisuus. Nuoret eivät kertoneet kokeilleensa huumeita, vaan niihin oli hyvin vastustava näkemys. Lähes jokainen oli jokseenkin aggressiivinenkin huumeisiin sortuneille, jotka ”*pilaavat elämänsä ja kaikkien muidenkin läheistensä elämän.*”. Huumeita vastustavat kirjoitusten osat olivat lauserakenteiltaan hyvin voimakkaita ja monesta saattoi kuvastua vihaa ja inhoa koko huume kulttuuria kohtaan. Kirjoi-

tuksista sai sen kuvan, että nuoret ovat enemmän alkoholi- ja tupakka-
valistuksen tarpeessa.

Seuraavassa käsittelen nuorten kirjoituksista nousseita ja sisäl-
lönanalyttisesti muodostettuja tulosryhmiä erikseen, jotta jokaisesta
aiheesta muodostuu myös lukijalle kokonaisuus.

Kenen työtä ehkäisevä päihdetyö on?

Analyysin avulla löytyi seuraaviin kysymyksiin vastaukset noin puo-
lesta aineiston kirjoituksista; Kenen työtä on ehkäisevä päihdetyö?
Millaisia toimijoita nuoret itse siihen lukevat? Ketä nuoret ehkäisevän
päihdetyön kentälle kaipasivat? Nuorilla oli hyvin selkeä käsitys, ke-
nen työtä tulisi tehdä ja keneltä nuoret tietoa vastaanottaisivat. Kirjoi-
tuksista, joissa toimijakenttään otettiin kantaa, esiintyi selvästi arvos-
tava kanta työn tekemiseen, mutta myös toiveita tiukempaan otteeseen
ja laajamuotoisempaan toimintaan. Monesta kirjoituksesta kuvastui
ehkäisevän päihdetyön tärkeys ja nuorten huoli omasta itsestään ja ys-
tävistään.

”Mielestäni on hyvä, että edes joku yrittää ehkäistä nuorten päihteiden käyttöä.” (tyttö 3)

”Että joku tulis kertoon ajoissa, kuinka tyhmää ja noloa se on.” (tyttö 18)

Ehkäisevän päihdetyön kenttä on laaja ja sen toimijat moninaisia. Mo-
net toimijat ovat näkymättömiä vaikuttajia nuorten elämässä, toiset
taas hyvinkin näkyviä. Nuoret kaipasivat selkeitä toimijoita ehkäise-
vää päihdetyötä tekemään. Monessa kirjoituksessa työn tekijöiksi kai-
vattiin näkyviä viranomaisia, auktoriteettia ja vaikutusvaltaa omaavia
henkilöitä. Monessa, varsinkin pojan kirjoituksessa kaivattiin tiukem-
paa otetta poliisin taholta. Kirjoituksia analysoidessani sain sen kuvan,

että poliisilta kaivattiin näkyvyyttä katukuvassa ja nuorten toimintaan puuttumista varhaisessa vaiheessa.

”Poliisit sun muut saavat aplodeja minulta.”(poika 11)

”Poliisin työtä.”(poika 7)

Tyttöjen kirjoituksissa viitattiin usein sanaan ”viranomaiset”. Se osaltaan kertoo toimijakentän laajuudesta, mutta myös siitä, että nuoret kaipaavat työntekijöiksi ihmisiä, joilla on lainsäädännöllinen mahdollisuus puuttua nuorten päihdekäyttäytymiseen. Nuoret kuvasivat kokonaisvaltaisen auttamisen olevan tärkeää. Tulkintani mukaan nuoresta tulisi huolehtia nuoresta muutenkin kuin vain ehkäisemällä päihteiden käyttöä. Viranomaisille kuuluu päihteiden käyttäjän ajantasainen hoitoon pääsy ja siinä avustaminen. Viranomaisten tulisi huolehtia, että jokainen, jolla ongelmia on, saisi tarvitsemansa avun ja se olisi jokaisen tiedossa jo ennakkoon. Näin huoli ystävistä, perheestä ja itsestä olisi pienempi. Varsinkin tyttöjen kirjoituksissa viranomaisten roolin nähtiin olevan tärkeä.

”Viranomaisten on velvollisuus kertoa päihteistä ja nuorten on oikeus tietää.”(tyttö 12)

”Viranomaisten pitäisi mielestäni tehostaa päihteiden käytön ehkäisyä varsinkin alaikäisiltä.”(tyttö 17)

Kirjoituksissa eriteltiin myös viranomaisverkostoa. Nuorten toiveissa oli asiaan erikoistuneiden ihmisten tuottama tieto. Monessa kirjoituksessa esille tuli luottamus asiansa osaavaan nuorisotyöntekijään. Opettajilta ja koulun terveydenhuollolta toivottiin puuttumista, mutta myös konkreettisen tiedon kertomista. Koululta toivottiin selkeitä asiaan liittyviä tunteja, joissa käsiteltäisiin asioita nuorisolähtöisesti ja tarjottaisiin nuorille käytännön tietoa, muutakin kuin tilastoja ja lukujen esittämistä. Monessa kirjoituksessa viitattiin nuorison oikeuksiin.

”Koulun terveydenhuollon on pidettävä huolta siitä, että nuorisolla on tiedossa kaikki riskit liittyen päihteiden käyttöön. Nuorilla on oikeus ja velvollisuus tietää.”(tyttö 15)

”Nuorisotyöntekijän pitäisi kertoa päihteistä.”(tyttö 7)

Kaikista isoimman painoarvon työn toteuttajista saivat aiheita käsitel- leiden kirjoituksissa omat vanhemmat. Monesti kirjoituksissa pohdit- tiin vanhempien rohkeutta ja vastuuta kertoa omille lapsilleen päihteiden käytöstä ja vaaroista. Vanhempien esimerkin voimakkuus oli niin suuri osa kirjoitusten viestistä, että tein siitä oman kategoriansa. Van- hempien roolia tarkastelen siis enemmän omassa kategoriassaan. Kui- tenkin monesta kirjoituksesta sai kuvan siitä kuinka paljon nuoret toi- vovat, että vanhemmat uskaltaisivat keskustella asioista rehellisesti omien lastensa kanssa.

”Tällä hetkellä vaikuttavat eniten vanhempien mielipiteet.”(tyttö 4)

”Vanhempien pitäisi joskus pitää lastensa kanssa pieni juttutuokio ja kertoa asioista ja kysellä mitä mieltä lapset niistä ovat?”(tyttö 7)

Sain analyysin kautta selville, että ehkäisevä työ ei voi olla vain jon- kun toimijan työtä, vaan sitä tulisi toteuttaa kaikilla nuoren elämän areenoilla. Toimijoilla on mahdollisuus olla yhteistyössä keskenään ja toteuttaa työtä niin, että ehkäisevä päihdetyö kattaa erilaisia ja eri- ikäisiä nuorisoryhmiä eri elämäntilanteissa. Ehkäisevä päihdetyö on monen toimijan työtä ja sitä tulisi kirjoitusten perusteella toteuttaa painokkaammin sellaiset ihmiset, jotka toimivat lähellä nuorta. Ehkäi- sevän päihdetyön tulisi olla vuorovaikutuksellista toimintaa, joka kes- kittyisi tuntemaan nuorten arjen ja ympäristön.

” Minun mielestäni ei ole tiettyä henkilöä, jonka pitäisi valistaa, kou- lussa opettajat ja kotona vanhemmat.”(poika 10)

Kaiken kaikkiaan kirjoituksissa nähtiin ehkäisevän päihdetyön olevan aikuisten työtä. Sitä tulisi toteuttaa nuorisolähtöisesti ja nuorten oma sosiaalinen todellisuus huomioiden. Nuoret voivat osallistua työn suunnitteluun ja toteutukseen, mutta järjestämisen päävastuu kuuluu aikuisille. Edelleen työn vastuu kuuluu nuorten mielestä niille, jotka asiasta tietävät ja joilla on tarvittavaa auktoriteettia kertoa nuorille päihteiden käytön riskeistä niin, että nuoret tietoa vastaan ottaisivat.

” Parasta olisi, jos puhujat olisivat korkeissa viroissa olevia.”(poika 1)

Missä vaiheessa?

Kirjoituksissaan lähes jokainen nuori kuvaili omaa päihdekäyttäytymistään tai käyttämättömyyttään. Monen nuoren ensimmäinen kokeilu oli ollut niin sanottu sosiaalinen pakkotilanne. Osa nuorista kuvaili omaa päihteiden käyttöön *”tyhmäksi, mutta pakolliseksi”*. Nuoret ottivat kirjoituksissaan kantaa myös siihen, missä vaiheessa ehkäisevän päihdetyön keinot olisi hyvä tuoda nuorten arkeen. Aikaistamiseen viitattiin usein.

”Valistukset päihteiden käytöstä tulisi aloittaa jo lapsena sillä, että vanhemmat käyttävät päihteitä mahdollisimman vähän, ainakin lasten nähden.”(poika 10)

Nuoruus on kokeilemisen ja rajojen etsimisen aikaa. Nuorten kirjoituksista kuvastui huoli varsinkin itseään nuorempien oppilaiden kokeilemisestä ja kokeiluiän aikaistumisesta. Tämä on varmasti se syy, miksi monessa kirjoituksessa otettiin itsenäisenä asianaan kantaa siihen, missä vaiheessa ehkäisevä päihdetyö tulisi aloittaa. Erityisesti tyttöjen kirjoituksissa painotettiin varsin useasti ehkäisevän päihdetyön aloitusiän nopeaa laskemista. Monesti valistuksen aloittamista vasta ylemmillä luokilla kritisoitiin. Lähes jokaisen aihetta käsitelleen nuor-

ren kirjoituksessa tuli esille tarve aloittaa työ painokkaasti jo alasteella.

”Olen myös nähnyt, kuinka jotkut ala-astelaisetkin juovat oikein kunnolla, että nuorten valistus pitäisi aloittaa jo alasteella.”(tyttö 18)

”Kun nuoret ovat ala-asteen kahdella viimeisellä luokalla niin pitää aloittaa kertomaan päihteiden riskeistä, koska yläasteella nuoret alkavat käyttämään pähteitä.”(poika 4)

Nuoret käsittelivät aihetta myös murrosiän näkökulmasta. Yläasteelle siirtyminen näkyi olevan hyvin erityistä aikaa nuoren elämässä ja näin ollen ehkäisevän päihdetyön tulisi tunnistaa sen mukanaan tuomat riskit. Nuoret kertoivat useasti, että päihteiden käyttö oli alkanut ”kunnolla” yläasteella.

” Murrosikää ennen pitäisi kertoa näistä jutuista.”(tyttö 9)

” Yläasteelle tulo on erittäin kriittistä aikaa.”(tyttö 10)

Säännöt, rangaistukset, lait

Osa nuorista otti kantaa päihteiden käytön ja niiden hankkimisen lainsäädännölliseen järjestelmään. Asiaa käsiteltiin varsinkin poikien ainekirjoituksissa useasti. Pojilla löytyi kirjoituksissa uskoa ja kannustusta kovempiin rangaistuksiin ja tiukempiin yhteiskunnallisiin sääntöihin. Tyttöjen kirjoituksissa ei juuri tällaista elementtiä esiintynyt. Pojilla usko yleisen järjestelmän toimivuuteen näkyi kirjoitusten sävynä, joista tuli ilmi, että yleiset säännöt lisäävät pelkoa ja vähentävät uskallusta kokeilla ja käyttää pähteitä. Vain yhdessä tytön kirjoituksessa osoitettiin yleisten sääntöjen tiukentamisen tarve.

” Voitaista tehostaa nuorten valvomista.”(poika 14)

”Päihteiden käyttämisen seuraamuksia pitäisi tiukentaa.”(tyttö 14)

”Toisaalta sitä voitaisiin ehkäistä niin suurilla sakoilla, että kukaan ei uskaltaisi juoda.”(poika 9)

Huumeiden käyttäjiin pojilla oli hyvinkin tiukka vastarinta ja hoitoa toivottiin kaikille huumeita käyttävillä ja suurempia rangaistuksia niitä välittävälle. Pojat ottivat kirjoituksissaan kantaa myös alkoholin ja tupakan ostoikärajaan. Monen mielestä tupakan ja alkoholin hankkiminen on kuitenkin liian helppoa.

Kirjoituksia lukiessa oli mielenkiintoista havaita, että poikien luottamus yleiseen järjestelmään ja sääntöjen toimivuuteen oli huomattavasti suurempaa kuin tyttöjen. Yleisesti ottaen tytöt luottivat enemmän oman seuran ja kotiympäristön vaikutukseen ehkäisevinä elementteinä eivätkä niinkään maininneet lainsäädäntöä tai ostoikärajan korottamista. Poikien kirjoitusten sääntöjen tiukentamistoiveiden kirjoittamisävy oli äärimmäisen vaativa. Monet käyttivät lauseiden perässä huutomerkkejä ja lauseet olivat rakennettu hyvin painokkaiksi. Varsinkin huumeiden käyttöä vastustavat ja niiden kriminalisointia puolustavat lauseet olivat erityisen voimakkaita.

Yleisen puuttumisen tehostamisen ja valvonnan ja sääntöjen lisäksi nuoret eivät kuitenkaan kirjoituksissa tuoneet esille konkreettisia keinoja, jolla tilanteisiin voitaisiin puuttua. Kokevatko nuoret siis, että heidän päihteiden käyttönsä on liian helppoa? Pojat uskoivat säännöksiin ja rangaistuksiin enemmän pelottavana elementtinä. Tämän nojalla erityisesti varhaisen puuttumisen tärkeys tulee esille. Mitä aikaisemmin tilanteeseen päästään puuttumaan, sitä selkeämmin eri säännöt ja asetetut säädökset pääsevät vaikuttamaan. Nuoret kaipaavat kuitenkin kirjoitusten mukaan valvontaa ja vastuunottamista.

Tietoa, tietoa ja enemmän tietoa

Lähes jokaisen aineistoni nuoren kirjoituksessa peräänkuulutettiin asianmukaista tietoa päihteistä. Nuoret toivoivat lisää päihdetietoutta ja nimenomaisesti tietoa päihteiden vaikutuksista. Aiheen sivuajia oli sekä tytöissä että pojissa runsaasti. Asiasta toivottiin puhuttavan oikeilla nimillä ja suoraan.

”Pitäisi kertoa huumeiden vaarallisuudesta.”(poika 7)

”Haluaisin, että päihteistä ja niiden seuraamuksista kerrottaisiin.”(poika 11)

Poikien ja tyttöjen kirjoituksissa oli kuitenkin selkeä eroavaisuus. Vaikka molemmat ryhmät kirjoittivat aiheesta runsaasti ja aihetta käsiteltiin lähes jokaisessa aineessa, erosivat tiedon tarpeet toisistaan sukupuoliryhmillä selvästi.

Pojat kaipasivat tietoa yleisellä tasolla. Kaivattiin tietoa päihteiden haittavaikutuksista, seuraamuksista, toivottiin informaatiotilaisuuksia ja luentoja. Pojat eivät kirjoituksissaan yksilöineet juurikaan ketään erityistä puhujaa tai paikkaa, jossa tietoa tulisi olla tarjolla. Haluttiin vain yleisesti ottaen enemmän tietoa aiheesta.

”Nykyään lähes joka paikasta, koulusta, terveydenhoitajalta, televisiosta, tiedotuslehtisistä ja mainoksista saa tietoa päihteiden vaaroista ja haitoista. Minuun ne ovat vaikuttaneet niin, että päätin etten edes kokeile.”(poika 16)

”Käyttöä voitaisiin ehkäistä siten että, kerrotaan sen vaikutuksista enemmän. Päihteiden käyttäjät voivat joutua seuroihin joihin ei haluaisi ja seuraukset voivat olla vakavat.”(poika 9)

”Tietoa ja valistusta saisi tulla enemmän päihteistä. ”(poika 9)

”Tekemällä informaatiotilaisuuksia mitä päihteiden käyttö aiheuttaa.”(poika 6)

Tytöt kaipasivat poikia selvästi enemmän tiedonjaon kokemuksellisuutta. Toivottiin yksilöityjä puhujia ja selkeitä tilaisuuksia, jossa pääasiana olisi päihdetietous. Tytöt toivoivat poikia huomattavasti enemmän ”varoittavia esimerkkejä” ja ihmisiä, joiden kanssa voisi keskustella ja vuorovaikuttaa. Tyttöjen kirjoituksista tuli esille tunteisiin vaikuttamisen tarve. Tyttöillä oli tarve nähdä ja samalla kertaa kuulla. Lyhyesti sanottuna toivottiin audiovisuaalista vuorovaikuttavaa tiedonjakamista.

Tytöt toivoivat tietoa entisiltä päihteiden käyttäjiltä ja erityisesti vanhemmilta nuorilta, joilla olisi jo käytännön kokemusta päihteistä. Vaikka järjestämisvastuu kuului nuorten mielestä aikuisille, hieman vanhemmat nuoret saisivat paremmin yhteyttä nuoriin ja voisivat kertoa päihteiden käytön arjesta ja vaikutuksista.

”Tehokkaita keinoja ovat mielestäni ne kun ihmiset tulevat kertomaan omista kokemuksistaan tai kun katsotaan jotain dokumenttia ihmisistä, jotka asuvat kadulla ja käyttävät huumeita.”(tyttö 7)

”Samalla kuulee, näkee, haistaa ja maistaa.”(tyttö 11)

”Kun näkee tupakoitsijan keuhkot oikeina.”(tyttö 12)

”Ei lukuina.”(tyttö 4)

Nuorten kirjoituksista heijastui konkreettinen tarve. Montaa nuorta esitetyt luvut ja tilastot eivät kiinnostaneet, kaivattiin kuvia, käsin koskeltavia esineitä ja oikeita ihmisiä puhumaan. Nuoret toivoivat myös keskustelun herättämistä. Nuoret ovat hyvin itsenäinen ikäluokka.

Vanhempien nuorten puhetta uskottaisiin paremmin, kuin opettajien tai nuorisotyöntekijöiden. Kuitenkin nuoret kokivat ehkäisevän päihdetyön ammattilaisten työksi. Tiedottamista ja ”valistusta” ei koettu kirjoituksissa niin selkeästi ehkäisevän päihdetyön osa-alueeksi, kuin erilaiset toimintapäivät tai kampanjat. Ne kuuluvat selkeästi ammattilaisille, mutta keskusteleminen voisi olla hieman eri-ikäisten nuorten omaa toimintaa. Nuoria olisi hyvä päästää ohjatusti keskustelemaan päihteistä niiden omilla nimillä ja heidän omista kiinnostuksistaan käsin. Tiedon saaminen ja sen jakaminen kuitenkin oli nuorten mielestä tärkeä osa päihteiden käytön ehkäisemistä ja tietoa tulisi olla tarjolla eri paikoissa, erilaisille ryhmille ja eri aikoina.

Nuorten oma vastuu

Nuorten kirjoituksista voi päätellä heidän kuuluvan itsenäiseen ryhmään, joille muut ovat henkisesti ja fyysisesti nuorempia ja vanhemmat vielä kaukana omasta ajatusmaailmasta. Siirtyminen aikuisuuteen on hyvässä vaiheessa ja monet nuoret kuvaavat omaa ajatusmaailmaansa jo hyvin kehittyneenä ja katsovat ideologiansa kehittyneen elämässä tarvittaviin valmiuksiin. Nuoret osaavat ajatella elämäänsä ja kokevat itsellään olevan sekä velvollisuuksia, että oikeuksia.

Suosittu kirjoituksen osa-alue 9.-luokkalaisten kirjoituksissa oli nuorten oman vastuullisuuden korostaminen, luottamuksen lisääminen nuorten omaan harkintakykyyn ja ratkaisuihin. Nuorilla oli tarve painottaa omien kokemusten rikastamisen oikeutta ja mahdollisuuden antoa itsenäisiin ratkaisuihin. Useassa kirjoituksessa painotettiin nuoren omaa valintaa kuunnellessa koulun valistustunteja. Nuoret kokivat omat ratkaisunsa oikeiksi ja ”nuoren täytyy antaa”- ajattelun olevan ainoa mahdollisuus oppia. Osalla nuorista oli käsitys, että varsinkin alkoholin juominen on osa tervettä nuoruutta.

”Murrosikään kuuluu juominen ja ne juo jotka haluaa.”(poika 9)

Kuten sanottu, nuoret jakaantuivat kirjoituksissaan selkeästi kahteen ryhmään. Lähes jokainen aloitti kirjoituksensa kertomalla omista päihdekokemuksistaan ja ratkaisuksistaan päihteiden käytön suhteen. Monelle päihteet kokonaisuudessaan olivat hyvin kaukainen ja ei-kaivattu asia. Monessa kirjoituksessa oli hyvin henkilökohtaisiakin kokemuksia, joiden vaikutuksesta nuori oli valinnut kokonaan kokeilematta olemisen. Moni nuori oli nähnyt ja kuullut ”kylillä” asioita, jotka vaikuttivat omiin päihdevalintoihin. Raittiit nuoret olivat kirjoituksissaan tyytyväisiä omaan valintaansa ja painottivat päihteettömyydellä terveyttä ja tulevaisuuden turvaamista.

”Se on oma valintani, etten juo.”(poika 8)

Päihteitä jossain määrin tai runsaasti käyttävä ryhmä koki hallitsevansa omaa päihteiden käyttöönsä ja pitivät sitä normaalina asiana nuoren elämässä. Monet päihteitä omien sanojensa mukaan käyttävät nuoret painottivat usein, että alkoholi tai tupakka ei ole heille ongelma. Moni toivoi, että jos oma päihteiden käyttö menee liian pitkälle, siihen pitäisi aikuisten taholta puuttua. Moni päihteitä kokeilleen tai niitä säännöllisesti käyttävä nuori painotti nuoren omaa valintaa valistuksen tai tiedon vastaanottajina. Kuitenkin mielenkiintoinen huomio on se, että lähes jokainen päihteitä käyttävä nuori piti ehkäisevää päihdetyötä tarpeellisenä ja toivoivat erilaisia uusia keinoja käytettäväksi, jotta muut nuoret eivät niin useasti käyttäisi tai kokeilisi päihteitä.

”Mielestäni on hyvä edes yrittää ehkäistä nuorten päihteiden käyttöä, joihinkin se teho joihinkin ei.”(tyttö 5)

Päihteitä käyttävälle ryhmälle ominaista oli mielipide siitä, että kun päihteitä on kokeiltu tai niitä on alettu käyttämään, asenteisiin on vaikea enää puuttua. Samoissa kirjoituskappaleissa nuoret toivoivat päihdetiedotuksen aloittamisen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta kokeiluikä ei olisi niin varhainen. Yksikään nuori ei selvästi ilmaissut olevansa tyytyväinen päihteiden käyttämiseensä, mutta sen hallintaa

monessa kirjoituksessa painotettiin. Varsinkin tyttöjen kirjoituksissa painotettiin käytön olevan ”sallitussa määrässä”. Tyttöjen kirjoituksissa ilmaistiin alkoholin ja tupakan olevan osa nuoren itsenäistymistä ja aikuistumista ja sille oli annettava tilaa. Ryhmän mielestä alkoholi ja tupakka ja niiden kokeileminen kuuluivat osaksi nuoren oppimiskokemuksia ja kokeilemistä ja määrältään vähäistä käyttöä pidettiin normaalina. Kuitenkin hyvin moni kritisoi ikätovereitaan, jotka joiivat alkoholia viikoittain tai nuoren mielestä suotavaa määrää useammin tai enemmän. Liialliseen päihteiden käyttöön toivottiin nopeaa ja tiukkaa puuttumista.

”Pieni käyttö on tavallaan ”hyväksyttävää”. Silloin tajuaa että haluaako oikeasti juoda vai meneekö massan mukana.(tyttö 16)

”Tässä iässä nuoret kokevat aikuistuvansa ja kokeilunhalu on suuri. Tässä ei mielestäni ole mitään pahaa jos nuori tietää rajansa, eikä mene liiallisuuksiin.”(tyttö 2)

Nuoret kokivat omaksi valinnakseen päihteettömyyden tai päihteiden käyttämisen. Kummankaan ryhmän puolelta ei tullut halveksuntaa tai väheksymistä toista ryhmää kohtaan. Päihteitä käyttävät nuoret eivät väheksyneet raittiita nuoria eivätkä päinvastoin. Raittiit nuoret osaltaan toivoivat muiden huomaavan käytön epäterveellisyyden ja vaarallisuuden, mutta omasta henkilökohtaisesta valinnanvapaudesta haluttiin pitää kiinni. Nuoret kannustivat kuitenkin jatkamaan päihteiden käytön ehkäisyyn pyrkivää työtä ja saattoivat samassa kappaleessa omien päihdekokemuksiensa kanssa keksiä keinoja, joilla käyttöä saataisiin vähennettyä tai kokonaan estettyä. Mielenkiintoinen huomio oli myös, että nuorilla ei ollut kirjoituksissaan päihteiden käytöllä tai kokemuksilla ylpeilevää sävyä. Monet kirjoittivat kokemuksistaan hyvin neutraalisti ja normaaliin arkielämään kuuluvalla tavalla.

Omat vanhemmat ja elinympäristö

Nuoret pitivät monen päihteiden käytön syynä elinympäristöä. Osassa kirjoituksista kerrottiin asuinpaikasta ja sen mahdollisuudesta tarjota nuorelle muutakin kuin päihteet. Nuoret kaipasivat asuinpaikkaansa turvallisuutta ja kertoivat esimerkkejä siitä, kuinka olivat nähneet muita ihmisiä vietävän pois juopumuksen takia. Erityisesti tyttöjen kirjoitukset osoittivat tarpeen turvatulle kehitykselle ja kasvulle paikassa, jossa päihteet eivät olisi arkipäivää. Monesti nuoret kirjoittivat aineissaan henkilökohtaisia kokemuksia kotoa tai naapurustosta, jotka olivat omaan itseen vaikuttaneet.

”Jotta lapset saisivat kasvaa mahdollisimman päihteettömässä ympäristössä.”(tyttö 17)

Nuoret kokivat kirjoituksissaan olevansa itsenäinen osa yhteiskuntaa. Nuoret kaipasivat omaa vastuuta ja valinnanvapautta, mutta samalla tietoa siitä, että taustalla on joku, joka auttaa hädän hetkellä tai asioiden karatessa käsistä. Koti ja erityisesti omat vanhemmat olivat päihdetyön ehkäisyssä ehdottomasti ylivoimaisesti suosituin aihe. Moni nuori kirjoitti runsaasti erilaisista keinoista, omista kokemuksistaan, ehkäisevän päihdetyön toimivuudesta, mutta lähes jokaisen nuoren kirjoituksesta löytyi kappale omista vanhemmista ja näiden käyttäytymisen tärkeydestä.

Vanhempien korostamisessa ei ollut eroa sukupuolten välillä, niin tytöt kuin pojatkin pitivät omien vanhempien tuottamaa ja lapseensa istuttamaa esimerkkiä kaikista tärkeimpänä osana ehkäisevää päihdetyötä. Monen nuoren kirjoituksesta ilmeni, että kotoa opittu loi pohjan koko päihdekäyttäytymiselle. Huomionarvoista on se, että oma kaveripiiri ei saanut ollenkaan näin suurta suosiota päihteitä ehkäisevänä keinona, kuin omat vanhemmat. Omiin vanhempiin nuoret palasivat kirjoitustensa aikana useasti ja vanhempien rooli saattoi esiintyä nuorten kirjoituksissa eri vaiheissa 5-6 kertaa. Vanhempien roolia korostet-

tiin nuorille ja lapsille esimerkkinä. Saadun kuvan mukaan ensiarvoisen tärkeänä seikkana pidettiin päihdeasenteiden muodostumisessa niitä mielikuvia, joita nuori kotoa on oppinut.

”Olen ottanut mallia vanhemmistani.”(poika 14)

”Vanhempien mielipiteet vaikuttaa eniten.”(poika 1)

Useasti kirjoituksissa viitattiin omien vanhempien alkoholin käyttöön tai tupakointiin osana omaa selitystä, miksi päihteitä käyttää. Osa kertoi vanhempien näyttäneen esimerkin päihteiden käytön määrään. Moni kertomansa mukaan raitis nuori omasi raittiit vanhemmat tai ainakin kertoivat päihteiden käytön olevan hyvin vähäistä. Nuorten kirjoituksissa omien vanhempien käyttötappaa ei juurikaan kritisoitu, ainostaan nuoret, joille vanhempien alkoholin käyttö oli aiheuttanut omien sanojensa mukaan ”häpeää” tai ”kamalia kokemuksia”, kritisoivat vanhempien tapaa käyttää päihteitä vahvasti. Kuitenkin hyvin usealle omat vanhemmat olivat antaneet viitteitä, ehkä tietämättäänkin, nuorelle ”sallitusta” ja ”oikeasta” päihteiden käytöstä.

”Alkoholin juomisessa ei ole mitään järkeä. Vanhempani juovat harvoin, mutta eivät silloinkaan paljon.”(poika 16)

Useassa kirjoituksessa toivottiin omien vanhempien tiukempaa ja nopeampaa puuttumista nuoren päihdekäyttäytymiseen. Nuoret kaipaivat, että vanhemmat ottaisivat kotona tiukemman kannan päihteisiin. Vanhempia kuunneltaisiin ja uskottaisiinkin ja moni piti vanhempia kuitenkin suurimpana ja tärkeimpänä auktoriteettina omassa sosiaalisessa ympäristössään.

”Vanhemmat suhtautuu nuoren/nuorten päihteiden käyttöön kielteisesti eli puuttuu siihen ja niin vanhempien kuuluukin.”(poika 10)

”Jos nuoret käyttävät päihteitä niin vanhempien tulisi rangaista heitä.”(poika 4)

”Vanhempien tulisi estää nuoriaan käyttämästä päihteitä.”(tyttö 15)

”Vanhempien asenteita on muutettava. Vanhempien on tiukennettava asenteitaan.”(tyttö 17)

Usea nuori kuvasi kirjoituksessaan vanhempien olevan tärkein keskusteluttaja ja tiedon jakaja. Kotiin toivottiin enemmän yhteistä toimintaa ja keskusteluja, joissa vanhemmat ottaisivat esille myös omia päihdekokemuksiaan ja kertoisivat nuorille päihteiden vaarallisuudesta. Monen nuoren mielestä omat vanhemmat olivat henkilöitä, joita eniten ”uskottaisiin”. Pojat toivoivat kotoa enemmän tietoutta päihteistä ja tytöt toivoivat yhteisiä keskusteluhetkiä, jotka olisivat samalla vuorovaikuttavia omien vanhempien kanssa. Monessa kirjoituksessa kaivattiin rehellistä keskustelua, ei syyttämistä, eikä painostamista, loppuvaiheessa päätöksen tekisivät kuitenkin nuoret itse.

”On tärkeää miten kotona suhtaudutaan ja miten asiat kerrotaan.”(tyttö 16)

”Että vanhemmat kertoisivat riskeistä ja omista kokemuksista.”(poika 4)

Nuoret antoivat vanhemmille ensiarvoisen tärkeän roolin oman ajatusmaailman muokkaajina. Tulkintana esitänkin, että ehkäisevän päihdetyön tulisi löytää keinoja sisällyttää työhön myös vanhemmat. Vanhempien ottaminen mukaan työhön voisi lisätä avointa keskustelua ja antaa rohkeutta keskusteluttaa myös omia lapsia. Ehkäisevää päihdetyötä ei toki saa muutenkaan kohdistaa vain nuoriin, aikuiset tarvitsevat tiedonjakoa ja asennekasvatusta yhtä paljon ellei enemmänkin. Mielestäni nuorten kirjoitukset omien vanhempien ja sosiaalisen ympäristön antamista vaikutteista todistavat tutkimuksessani mainittua

Jaana Jaatisen (2000) toteamaa, että nuoret ja lapset sosiaalistuvat ympäröivään päihdekulttuuriin hyvin varhaisessa vaiheessa. Ehkäisevän päihdetyön tulisi päästä vaikuttamaan juuri tähän kohtaan.

Huomion arvoinen seikka oli myös nuorten kunnioittava sävy kirjoittaa omista vanhemmistaan. Omien vanhempien alkoholin käyttötapoja ei haluttu juurikaan muuttaa. Alkoholin ja tupakan käytön ollessa nuoren mielestä ”sallituissa” rajoissa, siihen ei ollut aihetta puuttua. Viranomaisyhteistyöllä nämäkin nuoret olisi mahdollista tunnistaa ja auttaa heitä ja heidän perheitään.

Kaverit, ”piirit”

Omien vanhempien ohella suurena päihteiden käyttöä ennaltaehkäisevänä ihmisryhmänä nuoret kuvasivat omia ystäviä. Vanha sananlasku ”seura tekee kaltaisekseen” ei kuitenkaan pitänyt läheskään jokaisen nuoren kohdalla paikkaansa. Monet nuoret ihmettelivät kirjoituksissaan ystäväpiirinsä juomista tai tupakointia ja kertoivat, etteivät koskaan halua tulla näkemänsä kaltaisiksi. Raittiit nuoret kertoivat kyllä omien ”piirien” sosiaalisesta painostuksesta, mutta he eivät välttämättä aloittaneet käyttöä vain sen perusteella, miten toiset alkoholia käyttivät tai tupakoivat. Oli mielenkiintoista huomata, että raittiit nuoret ja päihteitä käyttävät nuoret eivät kuitenkaan olleet eriytyneet omiksi ryhmikseen, vaan usein kokemuksia jaettiin ja asioista keskusteltiin omista kokemuksista riippumatta. Monen nuoret kertoman mukaan valistus oli aikoinaan tehnyt tehtävänsä ja juomisessa tai tupakoimisessa ei juuri omasta mielestä ollut järkeä. Ehkäisevänä tekijänä oli myös tupakoinnin kalleus. Yhteenvedona kuitenkin voi todeta, että jokaiseen nuoreen ei kaveripiirin kannustus tai painostus vaikuttaneet.

”Kaverit ryyppäävät kyllä aika paljon, en kyllä tiedä miksi.” (poika 13)

Noin puolelle nuorista asia oli päinvastainen ja päihteiden kokeilemiselle ja käytön aloittamiselle löytyi ”syyllinen” omasta ystäväpiiristä. Päihteitä käyttävät nuoret kuitenkin kokivat ryhmässä ja kaveripiiristä jaetut keskustelut päihteiden vaaroista hyödyllisinä ja tarpeellisina. Moni kertoi vähentäneensä käyttöä ystävien mallin tai ohjeiden mukaisesti. Monelle oli vasta käytön ollessa kokeiluasteella kerrottu päihteistä ja he olivat ystäviltään kuulleet asioita, joiden takia käyttöä oli harkittu uudemman kerran. Nuorten kirjoituksista kuvastui omien ystävien toiminnan vaikutukset osaan nuorista. Päihteitä käytettiin piireissä pysymiseen ja niiden käyttö aloitettiin aikuisuuden osoittamiseksi ja arvostuksen saamiseksi. Nuoret kokivat, että tiedotuksella voitaisiin monen kokeilemistä välttää ja nuorille tulisi antaa mahdollisuus tarkastella päihteistä annettuja tietoja omassa joukossaan, omalla ajallaan.

”Ystävien kanssa käydyt keskustelut ovat myös tärkeitä. Usein juuri ystävien mielipiteet ovat samanlaisia, eikä jos ystäväsi ovat sitä mieltä, ettei alkoholia kannata käyttää, et sinäkään sitä käytä.” (tyttö 10)

”Kaveripiirissähän kokemukset jaetaan.” (tyttö 2)

Tulkintani mukaan ehkäisevän päihdetyön keinona keskustelut nuorten kanssa ovat toimiva ja usein käytetty metodi. Olisi kuitenkin hyvä mahdollistaa nuorten keskusteleminen myös omassa ryhmässään ilman asiantuntijoita. Joka tapauksessa nuoret keskustelevat päihteistä ja omista kokemuksistaan keskenään. Alkoholi ja tupakka olivat omassa kaveripiirissä tuttuja. Huumeisiin monet kertoivat kaveripiirin asenteen olevan hyvin kielteinen ja pelokas. Nuorten kirjoituksissa painotettiin tupakan maistamista ja alkoholin kokeilemistä kaveripiirissä, mutta kukaan ei kirjoittanut tuntevansa huumeiden käyttäjää omasta kaveripiiristään tai edes halua kokeilla huumeita.

Monella nuorella kuvastui kirjoituksesta oman päätöksen ja valinnan vahvuus. Koska päihteitä ei haluttu käyttää eikä kokeilla, sosiaalista

tarvettakaan siihen ei ollut. Nuoret kirjoittivat, että monesti omaan päätökseen olivat vaikuttaneet läheisten ihmisten kanssa käydyt keskustelut ja kaveripiirissä nähdyt esimerkit. Monelle nuorelle kavereiden kanssa käydyt keskustelut olivat auttaneet omien sanojensa mukaan ymmärtämään päihteitä jo ennen kokeilemisen tarvetta. Nuoret olivat kuitenkin samoissa yhteyksissä huolissaan nuoremmistaan ja kokeilun aloittamisesta kaveripiirin painostuksen vuoksi.

Mikä ei toimi?

Nuorilta pyydettiin kirjoituksissa konkreettisia keinoja, jotka itseen ja muihin nuoriin voisivat päihteiden käyttöä ehkäisevästi vaikuttaa. Aineiston anti on keinojen kannalta laaja, mutta on hyvä huomioida myös ne nyt käytössä olevat menetelmät, jotka nuoret kokevat epäonnistuneiksi tai tehottomiksi. Myös ehkäisevä päihdetyö voi ja sen tulee oppia tehdyistä virheistä ja mukautua tarvittaessa kohderyhmän mukaan ja vallitsevaa tilannetta vastaavaksi.

Nuoret kirjoittivat ehkäisevän päihdetyön vastaanottavuuden olevan paljolti kiinni nuoren omasta halusta vastaanottaa tietoa tai muuttaa jo vallitsevaa ajatusmaailmaansa. Nuorten kirjoituksista sai selvän kuvan, että samanlainen toiminta ja vain yhdenlainen työ ei koskaan tule tavoittamaan kaikkia nuoria. Ehkäisevä päihdetyö tarvitsee työkaluja käytäntöön kokeiltavaksi ja erilaiset nuoret saattavat ottaa vastaan tietoa erilaisilta henkilöiltä eri tilanteissa.

”Kaikkiin nuoriin eivät valistukset ja kehotukset todellakaan tehoa samalla tavalla.”(tyttö 14)

Nuoret eivät selkeästi tyrmänneet mitään yksilöityä keinoa, mutta kouluissa pidetyt valistustunnit saivat nuorilta vastustusta. Tiedon jakaminen nähtiin olennaisen tärkeäksi, mutta tapa, jolla tietoa annettiin, oli erityisen tärkeä. Tilastoihin keskittyvät luennot olivat nuorten mielestä täysin toimimattomia tilanteita, joissa kukaan ei edes kuuntele.

Koulujen valistustunnit koettiin saarnaaviksi, painostaviksi ja turhiksi ”lässytyksiksi”, joista kukaan nuori ”ei viiden minuutin päästä enää muista mitään.” Tiedon jakamisen ja valistamisen tulisi myös muuttua aikaansa seuraavaksi eikä toistaa itseään vuosi vuodelta samanlaisena.

”Harva siellä edes kuuntelee.”(tyttö 13)

”Koulun SAARNAT ei ole vaikuttaneet asenteisiini, ne ovat unettavia.”(tyttö 11)

”Huonostitehoavia ovat vierailut, joissa on vaan lukuja!! Numerot eivät tehoa.”(tyttö 4)

”Koulussa opitut asiat päihteistä ovat lähinnä teoreettisia ja pidetyt tunnit ahdistavia.”(tyttö 2)

Nuoret kirjoittivat liiallisen kiihkoisuuden saavan nuorissa lähinnä vastakkaisia reaktioita, joihin pyritään. Tupakka-askien varoitustarrat koettiin naurettaviksi ja tuomitsevat iskulauseet lapsellisiksi. Nuoret toivoivat tietoa, joka ei olisi tuomitsevaa ja jossa nuoren omalle ajattelulle jätettäisiin tilaa.

”Vouhotus ei vaikuta.”(poika 3)

Mielenkiintoista oli se, että suurimman osan kirjoituksissa toivottiin enemmän tietoa päihteiden vaikutuksista ja riskeistä, mutta nykyiset tiedonjakamiskeinot koettiin toimimattomiksi. Oma esitykseni on, että kehittämiskeinona voitaisiin valistustunteja kouluilla suunnitella ja toteuttaa yhdessä nuorten kanssa. Nuorille on hyvä jättää omalle päätöksenteolle ja keskustelulle. Nuoret toivoivat asioiden esittämistä faktoina, mutta ei liiallisina totuuksina.

On selvää, että puheen avulla on vaikeaa löytää keinoa, joka kohtaisi kaikki nuoret. Nykyiset keinot kuitenkin ovat osittain riittämättömät ja

liika tuomitseminen saattaa ajaa nuoren kokeilemaan päihteitä ja niiden yltiövaarallista leimaa. Nuorien mukaan ottaminen voisi edesauttaa tiedon siirtymistä oikein ja tehokkaammin ajatusmaailmaan.

Mikä toimii?

Monelle nuorelle harrastukset ja vapaa-ajan viettomahdollisuudet ehkäisivät päihteiden käyttöä hyvin. Nuoret kertoivat harrastusten antavan muuta ajattelemista ja monella harrastukset veivät niin paljon aikaa, että päihteiden käyttö ei omaan aikatauluun edes mahtuisi. Nuoret kertoivat, että jokaiselle nuorelle tulisi olla mahdollisuus mennä johonkin sellaiseen paikkaan, joka kannustaisi päihteettömyyteen ja jossa olisi mahdollista viettää vapaa-aikaa muiden nuorten kanssa.

”Aina on jotain muuta parempaa tekemistä.”(poika 13)

Tein kirjoituksia analysoidessani sen tulkinnan, että nuoret saavat ehkäisevän päihdetyön annista osansa myös huomaamattaan. Valtakunnalliset kampanjat ja median kautta tuleva tiedotus nähtiin nuorten kirjoituksissa toimivaksi. Usea nuori kertoi tv:n ja radion olevan itselleen tehokas päihteiden käytön ehkäisijä. Moni oli omien sanojensa mukaan ”oppinut monta asiaa huomaamattaan katsomalla televisiota tai kuuntelemalla radiota”, se ei nuorten mukaan tuntunut päihteiden ehkäisytyöltä, mutta oli sitä mitä tehokkaimmillaan. Nuoret kokivat, että mediassa tapahtuva keskustelu ja tv-mainokset vaikuttivat nuorten mielipiteisiin tehokkaasti. Usea nuori toivoi enemmän tv-ohjelmia, joissa päihteiden käytön riskejä käsiteltäisiin nuorten näkökulmista. Myös internetistä tietoa voisi saada helpommin ja nuorille suunnatummalla tavalla.

”Erilaisia tv:ssä näytettyjä dokumentteja sen sijaan voitaisiin esittää useammin.”(tyttö 10)

”Nuorille päihdevalistusta pitäisi esittää median kautta.”(poika 5)

”Televisio ja internet ovat nykyään suuri osa nuorten arkea ja elämää, joten niihin voisi panostaa hieman enemmän. Televisiossa voisi olla esim. enemmän mainoksia liittyen päihdevalistukseen, samaten internetissä. Televisio ja internet voisivat toimia yhteistyössä, koska internetissä on kyllä päihde valistukseen liittyviä sivuja, mutta usein ne ovat nuorten tietämättömiä, joten niitä voisi mainostaa vaikka televisiossa.”(tyttö 7)

Elokuvilla oli myös nuorten asenteisiin vaikuttajan rooli. Moni kertoi oppineensa paljon päihteistä ja niiden vaarallisuudesta elokuvista, mutta myös päihteiden ihannointia elokuvista saattoi nuori itselleen omaksua. Elokuvat ja omat idolit kuitenkin mainittiin päihteitä ehkäisevänä monissa kirjoituksissa. Elokuvat antoivat nuorille tunteen muusta todellisuudesta ja kertoivat siihen liittyvistä tuntemuksista ja elämyksistä. Kun elokuvissa näki jonkun ihailemansa tai arvostamansa näyttelijän voivan ”pitää hauskaa ilman päihteitä”, kannusti se itseäkin olemaan jopa kokeilematta.

Monesti kirjoituksissa toimivana keinona pidettiin hieman vanhempien nuorten kanssa keskustelemista ja heiltä asioista kysymistä. Vanhempia nuoria hiljaisesti arvostettiin ja heidän mielipidettään pidettiin oikeana ja varmasti nuoren omaan maailmaan vastaavana. Nuoret toivoivat kirjoituksissaan, että itseään hieman vanhemmat nuoret voisivat tulla kertomaan päihteistä ja omista negatiivisista kokemuksistaan nuoremmilleen. Omaa ikäluokkaa ja kulttuuriryhmää edustavalta uskallettaisiin kysyä ja hänen kanssaan helpommin asioista keskustella.

”Että vähän vanhemmat nuoret tulis kertomaan.”(tyttö 2)

”Vähän vanhemmat nuoret saavat paremman yhteyden nuoriin.”(tyttö 16)

Nuoret kirjoittivat paljon omista kokemuksistaan ja näkemistään asioista. Useassa kirjoituksessa kerrottiin, millainen ehkäisevän päihdetyön muoto oli itselle ollut hyvä. Aineisto kerättiin nuorilta loppuvuodesta 2006 ja nuoret olivat syksyllä 2006 osallistuneet kaupungissa järjestettyyn päihdeputkeen, jossa oli käsitelty päihteitä ja niiden vaikutuksia hyvin laaja-alaisesti ja ammattitaidolla. Monen nuoren mielestä päihdeputki oli ollut erittäin onnistunut ja sen kaltaisia tapahtumia nuoret toivoivat enemmän. Toivottiin konkreettista näkemistä, jossa oman mielipiteen muodostamiselle annettaisiin mahdollisuus. Muutenkin nuoret toivoivat enemmän toiminnallisia hetkiä, jossa itse pääsisi osallistumaan keskusteluun. Tärkeää oli kuitenkin edetä nuorten ehdoilla, nuorten maailmasta käsin.

”Päihdetapahtumat ovat vapaampia ja vaikuttavat nuoriin paremmin.”(tyttö 2)

”oli konkreettisesti lavastettuja asioita, oli oikeat tupakoitsijan keuhkot, huumeikämpä ym. se laittoi miettimään ja monet olivat sama mieltä.”(tyttö 4)

”Ei niitä voi ymmärtää, jos vain lukee jostain.”(tyttö 11)

Nuoret kertoivat kirjoituksissa omista kokemuksistaan runsaasti. Moni oli kauhuissaan katsellut ”kylillä makaavia juoppoja, joita oli viety pois ambulanssilla” ja moni oli huolissaan omista ikätovereistaan ja heidän käyttäytymisestään ja päihteiden käytöstään. Kirjoituksista kuitenkin löytyi sävy, jossa tehdyt toimenpiteet ja kouluissa ja nuorille suunnatut tapahtumat olivat oikeasti nuoriin vaikuttaneet päihteiden käyttöä ehkäisevästi. Ongelmana kuitenkin on, että kaikki ei vaikuta kaikkiin. Siksi ehkäisevällä päihdetyöllä tulee olla laaja-alainen, suunniteltu ja tarkoituksenmukainen verkosto, jonka avulla toimia.

”Ehkäisevä päihdetyö on kaikkien työtä.”(poika 7)

6.3 Ammattilaisten näkökulmat

Ryhmän yksi yhteisistä nimittäjistä oli kuvaus siitä, että ehkäisevä päihdetyö ei ole erillinen kokonaisuus muusta nuoren kanssa tehtävästä työstä. Sen tulee olla osa nuoren oppimis- ja elämysmaailmaa ja ehkäisevä päihdetyö tulee aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tutkittua tietoa hyväksikäyttämällä. Keino riippuu kohderyhmästä, kehitystasosta ja kulttuurisesta ympäristöstä.

”Nuorten päihteiden käytön ehkäisyn eräs merkittävä kulminaatiokoh- ta on se missä iässä nuorella päihdekokeilut alkavat. Mitä varhaisem- pi on päihteiden käytön aloitusikä, sitä enemmän tulee esiintymään myöhemmin aikuisiässä alkoholiongelmia. Toisin sanoen kaikki työta- vat ja menetelmät, jotka nostavat päihteiden käytön aloitusikää ai- kuisikään on luettava merkittäväksi ehkäisytyöksi nuorten paris- sa.”(AT 2)

Läsnä oleva vanhemmuus

Ammattilaisten tuottaman aineiston suurin aiheryhmä oli vanhem- muus, vanhemmuuden tukeminen ja vastuun kantaminen. Selvästi yleisin aihe ammattilaisten aineistossa oli vanhemmuuteen kohdistu- vat viittaukset. Lähes jokainen vastaus alkoi vanhemmuuden tukemi- seen tähtäävillä toimenpiteillä. Vastauksista sai selvästi viitteitä siitä, että nuoren oma sosiaalinen ympäristö ja siihen kuuluvat henkilöt näh- dään suurimpana vaikuttimena päihdetyön ehkäisyssä. Nuoren omilla vanhemmilla nähtiin olevan ensiarvoisen suuri merkitys nuorten päih- teiden käytön ehkäisyssä ja päihdekulttuuriin sosiaalistumisessa.

Päihdetyön ammattilaisten näkökulmasta ensimmäinen askel olisi nuorten vanhempien keskusteluttaminen ja asennekasvatus. Jokaisen vanhemman tulisi miettiä ja rehellisesti tarkastella ja arvioida omaa

esimerkillisyyttään ja omia asenteitaan nuorten päihteiden käyttöä ja omaa päihdekulttuuriaan kohtaan. Vastauksissa monesti mainittiin vanhempien suuri vastuu olla esimerkkejä lapsilleen myös päihdeasioissa.

”Kiinnittämällä huomiota omaan päihteiden käyttöön.” (AT 1)

”Kaikkien aikuisten ja varsinkin nuoren vaikutuspiirissä olevien tulee tarkastella omaa päihteiden käyttöään ja niihin suhtautumistaan.” (AT 3)

Ehkäisevää päihdetyötä ei tulisi suunnata vain nuorille, jotta kokonaisvaltaisesti voitaisiin yhteiskunnan päihdeasenteisiin vaikuttaa. Myös aikuisille tulisi järjestää päihdeettömiä tapahtumia ja opettaa päihteiden käytön hallintaa. Ammattilaisten käsitysten mukaan myös vanhempia ja muita aikuisia tulisi valistaa. Vanhempia tulisi myös valistaa päihdeistä, jotta jokainen vanhempi olisi tietoinen puhumistaan asioista ja osaisi tunnistaa nuoren vaikeudet jo varhaisessa vaiheessa. Vanhemmille toivottiin uskallusta kohdata päihdeasiat ja keskustella niistä oman lapsen kanssa.

Vastauksissa toivottiin vanhempien nopeaa puuttumista nuoren päihteiden käyttöön ja koko aineistolle yhteinen näkemys oli ehkäisevän päihdetyön aloittaminen tutkituilla ja ikäluokkaan soveltuvilla keinoilla mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Vastauksissa kehoitettiin vanhempia pitämään niin sanottuja ”perhepalavereja”, jotta yhteisistä pelisäännöistä voitaisiin sopia jo ennen ongelmien alkamista.

”Kun tieto tulee päihteidenkäyttötilanteesta kotona, tulisi asiaan puuttua välittömästi sen vaatimalla vakavuudella.” (AT 9)

Vanhemmille toivottiin ja vaadittiin kykyä ottaa vastaan ja kantaa vastuunsa nuoren huolehtimisesta. Vanhemmilta toivottiin aitoa kiinnostusta oman lapsen asioihin. Kritiikkiä sai vanhempien vastuun karte-

leminen ja lapsen toimien huomioimattomuus. Nuorella on oikeus läsnä olevaan vanhempaan, jonka kanssa voi tarvittaessa käydä läpi murrosiän vaikeita tilanteita.

”Lapsilla on liian vähän vanhempien huolenpitoa ja läsnäoloa.”(AT 9)

Vastauksista saadun käsityksen mukaan ehkäisevä päihdetyö on järjestelmään perustuvaa ja tavoitteisiin tähtäävää toimintaa, jota toteutetaan eri paikoissa eri tavoilla. Monessa kunnassa ja kaupungissa palveluvalikoimat vaihtelevat suuresti. Vastauksissa painotettiin myös yhteiskunnan vastuuta vanhempien tukijoina. Vanhemmuutta tulisi tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja kunnissa tulisi olla tarjolla palveluja vanhemmille, jotka kasvatustehtävässään tukea tarvitsevat. Vanhemmilla tulisi olla mahdollisuus ohjaukseen ja tukeen sitä tarvittaessa.

Terve vanhemmuus, perheen keskinäinen, avoin vuorovaikutus ja rohkeus vastuuseen olivat aineiston hallitseva keino ehkäistä nuorten päihteiden käyttöä. Se ei sisältänyt sinänsä uutta, konkreettista keinoa, mutta vaatimuksen vanhempien itsearviointiin ja itsereflektioon.

Ammattilaisten luoman kuvan mukaan ehkäisevän päihdetyön tulisi siis olla perhekeskeisempää. Huomioon otettiin myös se, että lapsi sosiaalistuu vallitsevaan ja häntä ympäröivään päihdekulttuuriin (kts. Jaatinen 2000) jo aiemmin ymmärrettyä varhaisemmassa vaiheessa ja erityisesti siksi vanhempien tulisi tarkastella omia asenteitaan ja käytötapojaan.

Oikein suunnattu, harkittu valistus

Valistusta pidettiin vastauksissa edelleen hyvin tärkeänä osana nuorten päihteiden käytön ehkäisyä. Aineistosta nousi kuitenkin selkeästi

esille yhteinen kanta, että perinteinen valistus on aikansa elänyttä ja osittain äärimmäisen tehotonta.

Koulun nähtiin edelleen esittävän nuoren elämässä tärkeää osaa, joten kouluissa toteutettava valistus nähtiin olennaisena osana ehkäisevää päihdetyötä ja sen kokonaisuutta. Valistuksessa nähtiin kuitenkin olevan nykyisellään selkeitä heikkouksia ja kehitettävää löytyi monesta vastauksesta helposti.

Noin kolmasosan vastaajista mukaan valistusta suunniteltaessa tulisi käyttää tutkittua tietoa käytettävän metodin vaikuttavuudesta ja tehokkuudesta. Monella edelleen käytössä olevalla valistusmuodolla nähtiin pahimmassa tapauksessa olevan toivotusta täysin vastakkainen, jopa käytön ihannointiin alistava vaikutus.

”EI entisiä narkkareita puhumaan nuorille - toikin käyttänyt ja voi nyt noin hyvin.”(AT 8)

Vastauksista voi jäsentää seikan, että valistuksen tulisi kohdistua suoraan nuoreen ja hänen ajatusmaailmaansa. Tämä vaatii kohderyhmän tuntemista ja puheen suuntaamista suoraan nuoreen itseensä. Keinona esitettiin päihteiden käytöstä johtuvien haittojen esittäminen niin, että haitat kohdistuisivat suoraan nuoreen ja hänen kehitykseensä. Ei siis kerrottaisi, mitä aikuisena voi tapahtua, vaan kohdistettaisiin kerrotut asiat nuorten ajatusmaailmaan ja elämäntilanteeseen sopiviksi.

Toimivamman valistuksen korostaminen oli lähes yhtä suosittu aihe kuin vanhemmuuskin. Vastauksissa painotettiin myös aiheen tuntemista ja uskallusta keskustella nuorta askarruttavista asioista nuoren kanssa, jos kysymyksiä herää. Valistuksen ei tulisi olla vain puhumista tai tilastojen esittämistä, sen tulisi olla vuorovaikuttavaa toimintaa, jossa jokainen nuori pääsisi oman halukkuutensa mukaan osallistumaan tilanteen etenemiseen. Nuorten omia ajatuksia ja mielikuvitusta tulisi hyödyntää valistusta suunniteltaessa. Valistuksen tulisi olla toi-

minnallista. Monen vastaajan mukaan nuoreen tehoaisi paremmin valistus, jossa nuori itsekin pääsisi asioita harkitsemaan ja eri vaihtoehtoista valitsemaan.

”Kerrotaan nuorille esim. ”katastrofiin” päättyneistä kotibileistä ja nuoret saavat itse pohtia miten toisin olisi kannattanut toimia.”(AT 5)

”Mielekäs valistaminen tehoaisi varmasti paremmin, kuin tavallinen puhuminen tai kalvojen näyttäminen. Mielekästä valistamista voisi olla esimerkiksi erilaiset tapahtumat, näytelmät, projektit.”(AT 4)

Tutkimustulosteni mukaan päihteistä tulisi puhua nuorille aidolla tavalla. Haittoja ei tarvitse minimoida, mutta tunteentäyteinen päätöskaan ei välttämättä tarvittavaa vaikutusta saa aikaiseksi. Nuoren tulee antaa kyseenalaistaa kuulemiaan asioita ja tarvittaessa ne tulee voida perustella. Tosiasioihin perustuvan tiedon jakaminen on tärkeä osa ehkäisevää päihdetyötä, jotta jokainen nuori oppii tiedostamaan päihhteiden käytön riskit. Nuorille tulisi myös opettaa esimerkiksi juomisen hallintaa ja kertoa faktoja päihhteiden kokonaisvaikutuksista, niin hyvistä kuin huonoistakin puolista.

Aineiston vastaajat hylkäsivät lähes kokonaisuudessaan holhoavan valistamisen. Usko sen toimimattomuuteen oli vahva. Valistajan ja tiedon jakajan tulee tuntea kohderyhmänsä ja sen toimintakulttuuri. Vanhoja toimintamalleja ei tulisi viljellä vain siksi, että ne ovat tuttuja, vaan tulisi panostaa toimivan valistuksen löytämiseen ja tehokkuuden tutkimiseen.

Mielenkiintoinen huomio ammattilaisvastausten valistuskohdista oli se, että yhdessäkään vastauksessa ei vaadittu raittiuden opettamista nuorille. Puhuttiin riskien kertomisesta, hyötyjen toteamisesta, hallitun juomisen opettamisesta ja haittojen minimoinnista. Vanhakantainen raittiuden arvostaminen ei ole enää vastaajien mukaan enää käytännöllistä, vaan on kaikesti annettu periksi sille, että osa nuorista kokeilee

päihteitä joka tapauksessa. Tärkeintä on, että nuori tiedostaa riskit, hänellä on huolehtiva turvaverkko ja riskikäyttäytymiseen puututaan varhain. Valistuksen tarkoituksena on siis mahdollistaa nuoren terve kehitys ja lisätä tietoutta, mutta loppujen lopuksi nuori itse vuorovaikutuksessa sosiaalisen ympäristönsä kanssa päättää kokeileeko päihteitä vai ei.

Yhteistyö

Vastauksissa mainittiin erilaisia toimijoita ehkäisevän päihdetyön kentältä. Toisissa vastauksissa painotettiin koulun vastuuta, toisissa taas ehkäisevä päihdetyö koettiin monen toimijan muodostamana kokonaisuutena, jossa eri organisaatiot tukivat toisiaan ja muodostivat yhdessä toimiessaan laaja-alaisen kentän, jossa tarjolla oli monenlaisia vaihtoehtoja ehkäisevän työn arkikäyttöön.

Käsitteenä aineistosta nousi esille laaja-alaisemman yhteistyön toive. Moni päihdetyössä toimiva koki eri yksiköiden yhteistyön edelleen kankeaksi ja toimintamallit riittämättömiksi. Yhteistyötä toivottiin ehkäisevään päihdetyöhön runsaasti lisää.

Laajemmassa mittakaavassa toivottiin lisää yhteistyötä eri kuntien välille. Varsinkin pienet, syrjäiset kunnat pystyisivät hyötymään yhteisistä palveluista. Eniten yhteistyötä toivottiin erityisesti nuorten kanssa jokapäiväisesti toimivien työntekijöiden ja organisaatioiden välille. Laaja-alainen, suunniteltu ja käytännössä myös toimiva yhteistyö toteuttaisi paremmin myös varhaisen puuttumisen ideologiaa.

”Erityisesti koulu, poliisi, terveydenhoito, lastensuojelu.”(AT 8)

”Enemmän yhteistyötä myös vanhempien ja koulun välille.”(AT 9)

Vastauksien antaman kuvan mukaan moniammatillisuutta tulisi ehkäisevässä päihdetyössä entistä enemmän hyödyntää. Nuorten kanssa

toimivien työntekijöiden ja vanhempien tiivis yhteistyö koettiin tehokkaaksi tavaksi ehkäistä nuorten päihteiden käyttöä ja päihdehaittojen kehittymistä. Jokaisen työntekijän omaa ammatillisuutta tulisi kehittää ja tarjota aiheesta koulutusta ja ajantasaista tietoa. Ehkäisevää päihdetyötä tekevien ammattilaisten tulisi olla tietoisia toistensa työstä ja toimintamuodoista. Se edesauttaisi kokonaisvaltaisen ja moneen eri ryhmään samanaikaisesti vaikuttavan työn tekemistä ja tuloksien saavuttamista. Ammattilaisten kirjoituksissa moniammatilliselle yhteistyölle annettiin suuri merkitys.

”Tiedetään missä mennään ja sovitaan pelisäännöistä.”(AT 7)

Vertaistuki

”Parhaiten viesti menee perille nuorelta nuorelle.”(AT 9)

Nuorten keskinäisen dialogin ja ajatuksenvaihdon herättäminen oli ammattilaisten tuottaman aineiston yleisin konkreettinen keino. Monelle oli vaikeaa nimetä henkilöä tai viranomaista, joka nuoria voisi valistaa mahdollisimman tehokkaalla tavalla. Useammassa vastauksessa painotettiin nuorten omaa kommunikointia ja sen tehokkuutta.

Keskusteluttamisen tavoitteena oli päästä nuoren omaan ympäristöön ja viedä tietoa sinne, missä nuoret siitä aidosti keskustelevat ja missä he tietoa kaipaavat. Aikuisen roolin nähtiin tässä toiminnassa olevan melko pieni. Nuorten oman ryhmän kommunikoinnin nähtiin olevan tehokas keino päästä nuorten omia toiveita ja ideologioita lähelle.

”Mennään nuorten pariin, sinne ympäristöön, jossa nuoret viihtyvät→ saadaan tietoa nuorten toiveista ja siitä miten nuoret voivat.”(AT 8)

Nuorten ryhmätoiminnan tukeminen lisää nuoren kykyä itsenäistyä ja ryhmään kuulumiseen ja ajatusten vaihtaminen vahvistaa nuoren itsetuntoa.

Aineistosta nousi esille käsite ”vertaisvalistaja”. Ammattilaisten mukaan hieman vanhemman nuoren puhe saattaisi olla vaikutusvoimaisempaa ja näiden kanssa nuoret voisivat kokea turvalliseksi keskustella pohtimistaan asioista. Vertaisvalistajana toimiva nuori olisi valmiina nuoren sosiaalisessa ympäristössä ja näin ollen omaisi kokemuksillaan puheen tehokkuutta ja heitä kuunneltaisiin.

”Silloin kun toiminta saadaan viritettyä nuorten omaksi jutuksi alkaa tulla näyttöä ehkäisevästä työstä.”(AT 2)

Harrastukset, ”puuhailu”

Harrastukset tukevat päihteettömyyttä. Tällaisen kuvan sai ammattilaisten tuottamasta aineistosta. Päihdetyön ammattilaiset pitivät merkittävänä päihteiden käytön ehkäisijänä harrastustoimintaa ja ”muuta tekemistä”. Ammattilaisten mukaan nuorille tulisi tarjota mahdollisimman monenlaisia vaihtoehtoja, koska nuoret ovat erilaisia ja vastaanottavat erilaisia asioita. Vapaa-aikapalvelut tulisi olla joka puolella samassa asemassa ja syrjäseuduillekin tulisi mahdollistaa mielekästä tekemistä nuorille.

”limudiskot, nollaraja + muut päihteettömät harrastukset”(AT 6)

Vastauksissa merkityksellisinä pidettiin myös tavallista puuhastelua nuorten parissa. Tarkoituksena ei tarvitse olla edes puhuminen päihdeistä. Riittää, kun nuorten kanssa ollaan ja tehdään asioita, joista nuori voi löytää muita mahdollisuuksia viettää vapaa-aikaansa kuin päihdeet. Myös vanhempien tulisi enemmän ”puuhastella” lastensa kanssa. Tekemisen ei tarvitsisi olla erikoista, vaan arkipäiväistä yhdessäoloa,

jossa nuori kokisi yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja saisi onnistumisen kokemuksia.

”Kaikessa toiminnassa motivoinnin ja positiivisuuden korostaminen, kielteisyydestä ja kieltämisestä irti kasvaminen.”(AT 9)

Järjestelmän tuki

Ehkäisevä päihdetyö on vahvasti yhteiskuntaan sidottua työtä, jota ohjaavat erilaiset säädökset, lait ja kulttuuriset normit. Ehkäisevän päihdetyön toimintamuodot riippuvat paljon vallitsevasta yhteiskunnallisesta tilasta ja valtakunnallisista painotusalueista.

Nuoriin kohdistuva ehkäisevä päihdetyö pitää sisällään myös lainsäädännölliset seikat, kuten huumeiden kriminalisoinnin, osto- ja myyntirajoitukset ja kunnissa lastensuojelun.

Vastaajista osa kiinnitti huomiota myös yhteiskunnalliseen palvelujärjestelmään ja sen toimivuuteen. Kritiikkiä sai seikka, ettei läheskään kaikissa kunnissa ole mahdollista saada tarvittuja palveluita. Joko niitä ei ollenkaan ole, niistä ei tiedoteta tai niissä ei ole tarvittavia resursseja. Yhteiskunnallisesti tulisi huolehtia siitä, että tarpeelliset nuorisotyön ja päihdehuollon palvelut kunnista löytyisivät.

”Ehkäisyä edistävää on myös se miten kunnissa päihde- ja perhepalveluita rakennetaan.”(AT 2)

Vastauksissa keuhuttiin malleja, joissa monen yksikön palvelut oli yhdistetty samaan, mutta kritiikkiä sai seikka, että samalla kunnat olivat usein vähentäneet palveluiden henkilöstömäärää. Nähtiin, että mitä paremmin yhteiskunnalliset palvelut olivat järjestetty, sitä paremmin ja varhaisemmin voitiin perheen, vanhempien ja nuorten tilanteisiin vaikuttaa ja puuttua.

”Tästä seuraa, että työ on ennaltaehkäisevämpää.”(AT 2)

Tärkeänä koko valtakuntaa koskevana muotona esille tuli myös alkoholin ja tupakan anniskelun, myynnin ja luovuttamisen tiukempi valvonta. Ikärajat tulee pitää mielessä ja vanhempien tulisi kertoa lapsilleen päihteiden luovuttamisen laittomuudesta ja ymmärtää se myös itse, koska vastaajien kokemusten mukaan edelleen suuri osa alakäisille tarjotuista päihteistä saadaan omilta vanhemmilta.

7. Yhteenveto ja tulkinta

Tutkimukseni taustana on vahvasti ajatus nuorten oman näkökulman tärkeydestä. Nuoret ovat oman ideologiansa parhaita tulkitsijoita, joiden näkökulma usein jää liian ohueksi tai huomaamattomaksi. Nuorten kirjoittaman aineiston vertailupohjaksi pyysin päihdetyön ammattilaisia kirjoittamaan samaan kysymykseen vastauksen. Nuorille ja päihdetyön ammattilaisille esitettiin laaja kysymys; *”Miten nuorten päihteiden käyttöä tulisi/voitaisiin ehkäistä?”* Aineistosta oli tarkoitus saada esiin toimijakentän ja kokemusten lisäksi myös suoraa tietoa työelämän käyttöön.

Tutkimus lähti siitä ideasta, että ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan erilaisin suunnitelmin ja erilaisin perusteluin ajasta ja paikasta riippuen, mutta harvaan toteutukseen on pohjana käytetty tutkittua tietoa sen toimivuudesta. Kokonaiskuvan ja vertailupohjan saamiseksi yhdistän tässä kappaleessa analyysin kautta tehtyjä tulkintoja ja havaintoja. Tässä luvussa myös vertaan nuorten ja ammattilaisten tuottamia tulkintoja aikaisempaan tutkimukseen ja aiheesta esitettyyn teorian tietoon.

Tutkimustuloksina esitän, että nuoret toivoivat enemmän objektiivista tietoa päihteistä, mutta korostivat omaa vastuutaan ja valinnan vapauttaan. Nuoret kokivat omalla ystävapiirillä olevan merkitystä ja samalla

kokivat merkitykselliseksi myös oman elinpiirinsä. Nuoret kirjoittivat kenen heidän mielestään tulisi ehkäisevää päihdetyötä tehdä ja toivoivat päihdetyön aloitusikää varhaisemmaksi. Nuoret esittelivät kirjoituksissa keinoja, jotka toimivat ja keinoja, jotka he kokivat tehottomiksi. Suurin vaikutus kuitenkin oli nuorten mielestä omien vanhempien mielipiteillä, esimerkeillä ja asenteilla. Nuoret toivovat omilta vanhemmiltaan välittämistä, puuttumista ja vastuun kantamista.

Ammattilaiset kirjoittivat myös vanhemmuuden vaikutuksista ja sen suuresta merkityksestä nuoren elämässä. Vanhemmilta toivottiin nuoren kanssa keskustelemista ja aitoa kiinnostusta oman lapsen asioihin. Vanhempien ja muiden nuorten kanssa työskentelevien tulisi järjestää nuorille erilaista toimintaa, jossa voitaisiin keskustella päihteistä tai ohjautua olemaan niitä ilman. Ammattilaiset toivoivat lisää ja laajempaa viranomaisyhteistyötä, selviä pelisääntöjä ja toimivia verkostoja ehkäisevään päihdetyöhön. Samalla toivottiin ja arvostettiin tiivistä lainsäädännöllistä puuttumista ja lain tuomaa tukea työhön. Ammattilaiset kokivat nuorten keskinäisen vaikuttamisen tehokkaaksi ja painottivat kirjoituksissaan kohdennettua valistusta, jossa kohderyhmä olisi tunnettu ja seuraukset tutkittuja.

Vanhemmuus ja kodin vaikutukset ovat kokonaistulkintani mukaan erityisen suuria elementtejä ehkäisevän päihdetyön kokonaisuudessa. Perhekeskeisempään työhön ollaan siirtymässä ja monessa organisaatiossa vanhemmuuden tukeminen nähdään yhtenä työn päätavoitteista. Lyllyn (2005) tutkimuksessa todetaan, että nuorten kirjoituksista saa selkeästi sen kuvan, että kodilla on suuri vaikutus nuorten juomiseen. Vanhemmuus korostuu omassa tutkimuksessani samalla tavoin. Kumpfer painottaa (1989) perheisiin vaikuttamisen tärkeyttä, joka näkyy myös tutkimustuloksissani. Kodeissa, joissa nuorista ei välitetä eikä heidän asioistaan olla kiinnostuneita, nuoret juovat useammin. Myös tutkimukseeni osallistuneet nuoret pitivät omien vanhempien antamaa esimerkkiä ratkaisevana ja omien vanhempien ehkä tiedostamattaankin tekemää päihdetyötä kaikista keinoista tärkeimpänä..

Lyly (2005) toteaa tutkimuksessaan nuorten tarpeen luokitella itsensä kahteen ryhmään, joko päihteitä käyttäviin tai käyttämättömiin nuoriin. Sama kategorisointi ilmenee omassa tutkimuksessani. Nuoret jakaantuivat selvästi omissa kirjoituksissaan raittiisiin ja päihteitä käyttäviin nuoriin. Omasta valinnastaan oltiin valmiita kertomaan avoimesti eikä sitä hävetty. Kuitenkaan toisen ryhmän edustajia ei sinänsä moitittu. Enemmän oli kyseessä huoli muista ikätovereista ja itseä nuoremmista. Päihteiden käytön aloitusikään ja päihdetyön aloittamisikään otettiin kantaa. Osa nuorista oli huolissaan omien tuttujensa tai kavereidensa vanhempien suhtautumisesta. Monesti kerrottiin, että viikonloppuisin mentiin jonkun kaverin kotiin, koska vanhemmat olivat usein poissa ja nuoret saivat olla ”vapaasti”. Sitten ”sattuu ja tapahtuu”.

Lukiessani nuorten kirjoituksia, tuli esille ajatus ehkäisevän päihdetyön tärkeydestä. Monessa kirjoituksessa viitattiin nuorten omaan vastuullisuuteen, mutta yhdenkään nuoren kirjoituksessa ei kokonaan hylätty ehkäisevää päihdetyötä. Joidenkin nuorten mukaan nykyiset keinot olivat tarpeettomia ja toimimattomia, mutta silti kirjoituksista kuvastui toive puuttua asioihin toimivilla metodeilla. 9.-luokkalaiset ovat koulunkäynnissään ja elämässään selkeästi risteyksessä. Valinnat odottavat edessä ja muut oppilaat alemmilla luokilla tuntuvat lapsilta, joista on tarvetta ottaa aikuismaista vastuuta. Ala-astelaisten päihdekokeilut tuomitaan jyrkästi ja uudenlaisia sanktioita toivotaan otettavaksi käyttöön juuri ala-astelaisten lasten kanssa.

Kokemukseni mukaan monesti pelätään valistuksen aloittamista ala-asteella oleville. Pelätään ei-toivottuja ja täysin vastakkaisiakin vaikutuksia. Kyseessä ovat kuitenkin lapset. Kuitenkin Jaatisen (2000) tutkimuksen mukaan lapset sosiaalistuvat päihdekulttuuriin jo varhain ja nuorten kokemuksista sai käsityksen, että ala-asteella päihdekokeilut alkavat tietyillä nuorilla. Tein sen tulkinnan, että ala-aste on varhaisnuoruudessa aikaa, jolloin ehkäisevä päihdetyö tulee olla hyvin

suunniteltua ja kenttä tunnettua. Kuitenkin radikaali muutos tapahtuu siirryttäessä yläasteelle. Ehkäisevä päihdetyö tulisi olla osa opetusta myös ala-astelaisille, mutta huomioon on otettava kohderyhmän ikä ja kehitystaso.

Mielenkiintoinen huomio on se, että tutkimusten mukaan (Ahlström & Metso & Tuovinen 2004; Rimpelä 2005) nuorten raittiiden osuus lisääntyy ja juomisen kasvava tendenssi näkyy vasta varttuneemmissa nuorissa. Kuitenkin sekä ammattilaiset, että nuoret toivovat päihdevastuksen aloittamista varhaisemmin. Nuorten aineistossa moni nuori kirjoitti kauhistuneena millaisia asioita oli nähnyt tai kokenut päihteen liikkakäytön aiheuttavan. Moni kertoi rappioalkoholistien aiheuttamista kauhukuvista itsellä ja päihteen nähtiin selkeästi liiallisesti käytettynä olevan riski omalle terveydelle. Moni liitti oman terveyden myös päihteen käytön aloituskäynnin. Moni nuori toivoi painokkaasti ehkäisevän päihdetyön aloittamista varhaisemmin. Myös ammattilaiset painottivat päihteen käytön aloituskäynnin nostamiseen pyrkimistä ehkäisevän päihdetyön aloittamisella aikaisemmin.

Huumeet ovat selkeästi ammattilaisten mielestä pienempi vaara kuin alkoholi ja tupakka. Näin asia esittäytyi myös nuorten kirjoituksissa. Nuoret pitivät huumausaineita omaan elämäänsä kuulumattomina ja liian vaarallisina aineina edes kokeiltaviksi. Myöskään ammattilaiset eivät kokeneet nuorten huumeiden käyttöä tällä alueella ongelmaksi. Nuoret suhtautuivat kaiken kaikkiaan huumeisiin erityisen kielteisesti. Huumeissa ei ollut mitään ”jännittävä”, niitä ei ollut mielenkiintoa kokeilla, koska nuoret eivät ladanneet huumeisiin minkäänlaisia positiivisia oletuksia. Huumeidenkäyttäjät nähtiin ja kuvailtiin ”hörhöinä”, jotka tekivät ajattelemattomia typeryyksiä ja eivät pystyneet kontrolloimaan elämäänsä.

Nuorten huumevastaisuus oli mielestäni mielenkiintoinen seikka jos sitä kontrastoi yhteiskunnalliseen ajatusmaailmaan. Usein keskustelu ja huoli niin päihdehuollon ammattilaisilla, kuin kansalaisillakin on

juuri nuorten huumeiden käytöstä. Nuorten kirjoituksista voin kuitenkin vahvasti tulkita, että huumeiden käyttö ja riski ajautua niitä käyttämään on marginaalinen verrattuna alkoholin käyttöön. Nuorille alkoholi ja tupakka ovat selvästi tuttuja, osalla normaalina ja sallittuna pidettäviä aineita, mutta huumeet ovat tuntematon uhka. Oma tulkintani on, että huumeiden laaja kriminalisointi ja osittain kauhua lietsova mediakeskustelu on vaikuttanut nuorten asenteisiin. Tulkintaani tukee se, että nuoret nostivat kirjoituksissaan esille normien, sääntöjen ja sanktioiden suuren merkityksen käytön ehkäisijöinä.

Yhteistulkintana esitän, että huumausaine- ja alkoholilainsäädännöllä on ehkäisevässä päihdetyössä suuri rooli, se kertoo yleisistä linjauksista ja antaa perusteluja työlle. Vanhempien tulee kantaa vastuu alaikäisistään ja huomioida päihteiden luovuttamisen laittomuus. Myös nuorille tulee kertoa päihteiden laittomuudesta ja lain rikkomisen seurauksista. Alkoholin ja tupakan ostamista ja myyntiä tulisi tiukemmin valvoa ja sanktioiden olla suurempia.

Tutkimusten mukaan (kts. Lyly 2005; Jaatinen 2000) nuoret odottavat päihteiltä monia asioita. Ne toimivat arjen murtajina ja keinoina saavuttaa sellainen sosiaalinen tila, johon on joko pakko tai oma halu pyrkiä. Nuoret eivät tutkimuksessani selittäneet päihteiden käyttöään. Joku piti omaa tai toisten käyttöä tyhmänä, joku pakollisena seuran vaikutuksena. Aineistosta saadun kuvan mukaan kuitenkin nuoret jonkinlaista todellisuuden tilaa tai mielikuvaa päihteiden käytöllä tavoittelivat. Päihteiden käyttöön liittyi oletus ja assosiaatio jostain itselle halutusta. Jaatisen (2000) sosiaalistumisnäkökulma voidaan liittää myös tulkinnassani esille tulleeseen yhteiskunnan vaikuttavuuteen. Lainsäädännöllä voidaan edesauttaa nuorten päihteettömyyttä ja näin ollen vaikuttaa nuorten sosiaalistumiseen vallitsevaan päihdekulttuuriin myös aikuisia ja vanhempia ohjaamalla. Sosiaalistumisnäkökulma toimii myös sen vahvistajana, että vanhempien tulisi ottaa vastuuta omista lapsistaan ja omasta päihteiden käytöstään. Tämä seikka ilmeni niin nuorten kuin ammattilaistenkin näkökulmista. Vanhempien tulisi

kertoa nuorilleen päihteistä ja toimia itse ensisijaisina esimerkkeinä lapsilleen.

Analyysin kautta raittius tai absoluuttiseen päihteettömyyteen opettaminen ei tullut näkyväksi ollenkaan. Sekä päihteitä käyttävät että niitä käyttämättömät nuoret painottivat kirjoituksissaan juomisen hallintaa. ”Liika on aina liikaa” -ajattelutavan tyyppisiä kirjoituskohtia oli runsaasti. Päihteitä käyttävät nuoret kokivat hallitsevansa omaa käyttöönsä ja toivoivat jonkun puuttuvan käyttöön heti, jos se menisi yli sallitun rajan. Ammattilaisten aineistossa painotettiin juomisen hallinnan ja kohtuukäytön opettamista nuorille. Ajattelenkin, että ehkäisevä päihdetyö ei voi olla vain raittiuden puolustamista, koska osa nuorista kokeilee ja käyttää päihteistä joka tapauksessa. Juomisen hallinnan opettaminen ja alkoholihaitoista kertominen mahdollistaisi suuremman kohdejoukon tavoittamisen. Ehkäisevän päihdetyön siis kannattaisi enenevässä määrin ottaa huomioon ”harm reduction”-malli eli haittojen vähentäminen. Kaikki vastaanottavat tietoa eri tavalla, joten ei ole kannattavaa käyttää kaikkia keinoja maksimaalisesti yhteen ryhmään, vaan jakaa toimintoja eri ajoille. Objektiiivisen tiedon jakamisen ja toiminnaltaan monipuolisen preventiivisen työn kautta voidaan saavuttaa laajempi kuulijakunta.

Tulkintojeni kautta tuotetut tulokset ovat pitkälti samanlaisia Jaatisen (2000) saamien tutkimustuloksien kanssa. Jaatisen mukaan nuoret toivoivat valistusta, joka sopisi heidän omaan elämäntilanteeseensa ja olisi mahdollisesti nuorten keskusteluttamista. Omassa tutkimuksessa- ni ammattilaiset painottivat oikein suunnattua valistusta, jota nuoret itse voisivat keskenään toteuttaa. Ryhmien, siis ammattilaisten ja nuorten yhteinen toive oli totuudenmukaisen ja ajantasaisen tiedon kertominen ja kohderyhmän tuntemisen vaatimus ennen toimenpiteiden aloittamista. Molemmissa ryhmissä painotettiin objektiiivisen, selkeän tiedon jakamista nuorille. Jaatisen (2000) tutkimuksessa nuoret toivoivat saavansa enemmän tietoa ja myös oman aineistoni nuoret toivoivat

ajantasaista tietoa päihteiden haittavaikutuksista ja nähtäväkseen konkreettisia esimerkkejä.

Leisto (2005), Tuomikoski-Koukkula (2005), Jaatinen (2000) ja Lyly (2005) ovat kaikki tutkineet nuoria ja nuorten suoria kirjoituksia tai puheita. Nuoret painottivat omaa osallistumismahdollisuuttaan ja tutkimuksissa nähtiin nuoret oman maailmansa parhaina asiantuntijoina. Samalla tavalla asia ilmeni oman tutkimukseni nuorten kirjoituksissa. Nuoret kokivat itsensä päihdeasioissa hyvin itsenäisiksi ja oman vallan ja osallistumisen mahdollisuuden olennaiseksi.

Missä tutkimukseni aineistojen väliset tulkinnat eroavat on se, että ammattilaisten aineistossa ei selvästi painotettu nuorten oman äänen kuulemistä tai nuoren osallistamista. Vertaistuellista valistamista pidettiin tehokkaana ja nuorten keskinäiseen keskusteluun ja sen toimivuuteen uskottiin, mutta suoranaista ehkäisevän päihdetyön nuorisolähtöisyyttä ei ammattilaisten vastauksissa toivottu. Väitän, että ammattilaiset luottavat kokemukseen ja ammattitaitoon, jonka johdosta nuoria ei osata suunnittelun ja toteutuksen osina nähdä. Yhteinen ratkaisu voisi olla, että koska nuoret toivoivat osallistumista, mutta aikuisen tuomaan vastuuta, nuoria voisi käyttää apuna ja osallisina sekä suunnittelussa, että toteutuksessa, mutta aikuinen työntekijä toimisi kokonaisuuden päävastuun kantajana ja taustalla ohjaajana.

Näkökulmat yhdistävänä tulkintana voin todeta, että ehkäisevän päihdetyön tulisi olla perhekeskeisempää, nuoren sosiaaliseen ympäristöön räätälöity kokonaisuus, joissa eri toimivat työskentelisivät yhteistyössä niin toistensa kuin nuoren itsensä kanssa. Päihteistä tulisi kertoa totuuden mukaisesti ja kuulla nuoren omia kysymyksiä.

8. Pohdintaa

Nuorten kirjoittama aineisto herätti minussa epäilyksiä ennen tutkimuksen toteuttamista. Vaikuttaisiko se hallitsevasti tuloksiin, että nuoret kirjoittivat aineensa koulussa. Epäilykseni kuitenkin hälvenivät aineistoon tutustuessani. Nuoret kirjoittivat erittäin monipuolisesti aiheesta, vaikka ympäristönä olikin luokkatila. Koulumaailmasta ja koulussa toteuttamasta ehkäisevästä päihdetyöstä ei tullut aineistossa hallitsevaa tai pelätysti ainoata päihdetyön kenttää, vaan nuoret kirjoittivat kokemuksistaan ja ajatuksistaan hyvin laajasti. Aineiston onnistumisista varmasti vauhditti se, että olin itse paikalla tuntien alussa kertomassa tutkimuksestani ennen kirjoittamista ja nuorille selvitetiin, mihin tarkoitukseen tekstit tulevat ja kuka niitä katsoo.

Tutkimustuloksia ei kuitenkaan voida kovin laajasti yleistää. Tutkimusaineiston koko on liian pieni antaakseen yleispäteviä vastauksia ja näin ollen tutkimukseni yleistettävyyden on rajallinen. Ammattilaiset ja nuoret ovat oman mielipiteensä ja katsontakantansa äänitorvia, mutta eivät välttämättä jaa kaikkien oman ikäluokkansa tai ammattiryhmänsä näkemyksiä. Tuloksia voidaan kuitenkin pitää esimerkkeinä omien ryhmiensä näkemyksistä ja ne voivat täten olla suuntaa antavia työn kehittämiseksi. Tässä tutkimuksessa esille tulleita käytännön keinoja on mahdollista kokeilla ja toteuttaa eivätkä kaikki niistä tarvitse laajoja järjestelmämuutoksia.

Tutkimustuloksia voidaan katsoa myös luotettavuustarkastelun näkökulmasta. Tulokset ja tulkinnat ovat tutkijan tekemiä, koska laadullista, ennalta määrittelemätöntä aineistoa tuskin voi analysoida ilman tutkijan ja aineiston vuorovaikuttamista. Voidaankin kriittisesti väittää, että tutkimustulokset ovat suodattuneet tutkijan kautta, mutta tässä tulee esille huolellisen työn tarkoitus. Aineistoon tutustuminen ja sen läpikäyminen kerta toisensa jälkeen mahdollistaa saturaatiopisteen saavuttamisen ja näin kaikkien informanttien tuottama tieto voidaan

aineistosta poimia. Analyysi on tutkimuksen teon työväline ja sen valinta määrittelee tutkimuksen tulosten tyylin. Itselläni tarkoituksena oli tuottaa mahdollisimman käytännönläheistä tietoa aiheesta, joten valitsin laadullisen sisällönanalyysin analyysimenetelmäksi ja aineistoa huolellisesti läpikäymällä edesautoin mahdollisimman suuren tietomäärän poimimista kirjoituksista.

Pohtivalla otteella koko aineistosta voisi nostaa esille seikan, miksi päihdetyön ammattilaisten tieto ja näkökulmat eivät ole kulkeutuneet käytännön työhön. Erikoista oli huomata, että ammattilaiset perustelivat vahvasti omia mielipiteitään keinojen toimivuudesta ja toimimattomuudesta, mutta suurelta osaltaan tieto oli vain näiden vastaajien käytössä. Onko ongelmana tiedonkulku vai se, että ehkäisevän päihdetyön suunnittelijat eivät varhaisvaiheen päätöksiä tehdessään hyödynnä mahdollisia verkostoja ja tietotaitoa?

Nuorille päihdekysymykset ovat tärkeitä ja mieltä askarruttavia. Ehkäisevä päihdetyö koetaan tarpeelliseksi ja hyödylliseksi toiminnaksi. Mielenkiintoista ja pohdittavaa oli, että monessa nuorten kirjoituksessa kerrottiin, kuinka hienoa on, että joku kiinnostuu nuorten päihteiden käytöstä ja kuinka tarpeellista työtä se on. Moni kirjoitus päättyi onnentoivotuksiin ja kannustaviin terveisiin. Monessa kirjoituksessa myös toivottiin työn jatkamista. Miksi? Nuoret kokevat päihteet osittain vaarallisiksi, mutta käyttävät niitä oman kertomansa mukaan yhä nuorempina. Kuitenkin myös päihteitä käyttävän ryhmän kirjoituksissa toivottiin ehkäisevän päihdetyön jatkumista ja laajentumista. Oma käsitykseni on, että nuoret toivovat itselleen jonkun tahon, jonka puoleen kääntyä, kun asiat karkaavat käsistä. Sellaista toivotaan omasta vanhemmasta, mutta hyödyllistä on kaiketi myös, että ”turvahenkilönä” voisi olla joku täysin ulkopuolinenkin, jolle omia kokemuksia ja näkemyksiä voisi turvallisesti esittää.

Hyvin mielenkiintoinen seikka on vastuu. Kenen vastuulla nuorten päihteiden käyttö on? Kenen vastuulla ehkäisevä päihdetyö? Hieman

ristiriitainen tulkinta syntyy nuorten aineistosta. Nuoret uskoivat omaan päätöksentekokyynsä ja painottivat oikeuttaan ottaa itse vastaan tietoa haluamassaan muodossa. Nuorten oikeusseikoissa esiin nousee ajatus nuorten ideologisesta kehitystasosta. Siirtymävaihe aikuisuuteen antaa oikeuksia ja mahdollisuuksia, omaa päätäntävaltaa ja uskoa omien ratkaisujen oikeellisuuteen, kuitenkin taustalle tarvitaan hillitsevä elementti. Joku, jolla on vastuu auttaa jos kokeilu ja käytös ylittävät sallitun, halutun rajan. Tarvitaan mahdollisuuksia tehdä omia ratkaisuja, mutta myös ratkaisuja rajoittavia sääntöjä, lakeja, sanktioita, viranomaisia ja vanhempien puuttumista, siis ehkäisevää päihdetyötä.

Kenen vastuulla siis nuorten päihteiden käyttö on? Yhden tulkinnan mukaan voisi sanoa, että nuorten omalla. Miksi ei? Moni nuori kuitenkin kirjoitti olevansa itse vastuussa ratkaisuistaan ja valinnoistaan. Toisen tulkinnan mukaan se on yhteiskunnallisen normiston vastuulla. Jaatisen (2000) sosiaalistumisnäkökulma tulee tässä tulkinnassa selkeästi esille, lapsi ja nuori oppii päihdekulttuurista jo ennen ehkäisevää päihdetyötä. Jos ei ole rajoitteita, on liikaa valinnan mahdollisuuksia ja samalla kasvaneita riskejä. Kolmannen tulkinnan mukaan vastuu sekä ehkäisevän päihdetyön onnistumisesta ja nuorten päihteiden käytöstä on omilla vanhemmilla. Jaatista (emt.) voidaan hyödyntää tässäkin. Sekä ammattilaiset että nuoret painottivat omien vanhempien vastuuta esimerkkeinä, kasvattajina ja rajojen asettajina. Nuori oppii paljon omista vanhemmistaan, tämä tuli hyvin selväksi nuorten kirjoituksista. Vastuu on vaikea asia. Kaikkien päihteitä runsaasti käyttävien vanhempien lapsista ei tule runsaasti päihteitä käyttäviä nuoria aikuisia. Kaikkia eivät yhteiskunnan normit estä. Kuten sanottu, vastuu on vaikea asia, syyllistäminen on helpompaa. Sosiaalityössä viitataan usein lapsen ja nuoren lähtökohtiin ja sosiaaliseen ympäristöön. Tätä kautta ajateltuna päihteiden käyttö voi olla vanhempien syytä, kenties ystävien. Oman tutkimukseni kautta ei vastausta päihteiden käytön syihin ja vastuuseen ole saatavilla, mutta oman tulkintani mukaan nuoret tarvitsevat taustatukea. Tulkintani mukaan ehkäisevä päihdetyö

on mahdollistamista ja rajoittamista. Täten voidaan myös vastuuta jakaa. Mahdollistetaan tiedon saaminen, palvelut ja niiden piiriin pääseminen. Mahdollistetaan myös nuoren oma päätäntävalta. Tarvitaan kuitenkin myös mahdollisuuksien rajoittamista. Rajoitetaan mahdollisuuksia kokeilla ja käyttää niin omien vanhempien kuin yleisten sääntöjen avulla. Mahdollistetaan nuoren oma vastuu tiettyyn rajaan asti siis.

Miten sitten tässä tutkimuksessa esille tullut tieto voidaan implementoida konkreettiseen työhön. Implementaation eli juurruttamisen vaikeus on kaikilla sosiaali- ja terveysalan sektoreilla tunnustettu tosiasia. Väitän, että ehkäisevä päihdetyö ei voi olla vain satunnaisesti toteutettavaa tai projektityyppistä työtä. Kokemukseni mukaan monenlaisia hankkeita on asian tiimoilta onnistuneesti tehty, mutta työhön juurruttaminen on useassa tapauksessa jäänyt vaillinaiseksi ja hankkeiden luotsaama työ on aikataulunsa puitteissa loppunut. Ehkäisevä päihdetyö ei voi myöskään olla vain muutaman innostuneen työntekijän työtä. Siihen vaaditaan kokonaisvaltainen ympäristö ja selvät suunnitelmat, joissa on tavoitteet. Tutkimuksessani esille tullut tieto ei ole kokonaisuudessaan tai abstraktiudessaan uutta. Työelämässä ja ehkäisevän päihdetyön suunnitelmissa tulee ottaa alusta alkaen, suuria linjauksia tehtäessä, tutkittu tieto käyttöön ja tätä kautta lisätä työntekijöiden substanssiosaamista. Työntekijöiden osaamisen kautta voidaan mahdollistaa perheiden ja vanhemmuuden tukeminen sekä uuden työotteen omaksumisella ja juurtumisella käytäntöön voidaan toteuttaa ehkäisevän päihdetyön tavoitteita, promootiota ja preventiota.

Jatkotutkimusideoina aiheesta voisi ajatella syiden selvittämistä nuorten alkoholinkäyttöön tai tupakointiin. Monessa kirjoituksissa nuoret esittivät aihetta sivuavia ilmaisuja. Miksi juot/poltat? voisi olla erityisen mielenkiintoinen ja aiheessa sisällä oleva kysymys. Samoin voisi tutkia johtopäätöksissäänkin esittämäni ”sallittua rajaa”. Mikä on nuorille itselleen sallittu määrä? Mistä se johtaa? Samoin voisi nuorilta itseltään tutkia myös omia käsityksiä siitä, mitä päihteiden käytöllä ta-

voitellaan. Millaisia mielikuvia nuorilla liittyy juomiseen tai tupakan polttamiseen? Näin voitaisiin saada lisänäkökulmia päihteisiin sosiaaliturvasta.

Lopuksi

Tutkimuksen teon yhteydessä totesin, että nuorilla oli kova tarve kertoa omista päihdekokemuksistaan, peloistaan, epäonnistumisistaan ja asenteistaan jollekin ulkopuoliselle osapuolelle. Nuoret halusivat kertoa kuulemistaan ja näkemistään asioista, kyseenalaistaa oppimaansa ja etsiä vastauksia epäselviin kysymyksiin. Nuorten mielipiteet olivat voimakkaita ja päihteistä oli selvästi helppo kirjoittaa. Hyvänä ja kuvaavana esimerkkinä nuorten tarpeesta kertoa mieltään askarruttavista päihdekysymyksistä löytyy omasta arjestani tutkimuksen loppuvaiheilta. Se mielestäni toimii tämän tutkimuksen kokoavana lopetuksena ja esimerkkinä siitä, että nuoria voi ja tulee kuunnella. Ystäväperheen 7.luokkalainen nuori nainen kysyi minulta mitä teen, kun kirjoitin tutkimustani tietokoneella. Hän kysyi aiheeni ja kerroin. Kysyin, mitä hän oli nuoriin suunnatusta ehkäisevästä päihdetyöstä mieltä. Tilanne keskeytyi enkä saanut vastausta. Muutaman päivän kuluttua sain sähköpostia. Tyttö kirjoitti minulle saaneensa äidinkielen tunnilla kotiläksyksi ainekirjoituksen. Aihe oli valinnainen. Toiset kirjoittaisivat harrastuksistaan ja viikkorahoistaan. Tyttö oli valinnut aiheekseen ”ajatuksia nuorten päihteiden käytöstä”.

Lähteet

Ahlström, Salme & Metso, Leena & Tuovinen, Eeva-Liisa (2004) Suomalaisten nuorten päihteiden käyttö 1999 ja 2003. Helsinki; Stakesin monistamo.

Ahlström, Salme & Österberg, Esa (2003) Alkoholi- ja huume tutkimus, tutkittua tietoa nuorten alkoholin käytöstä. Stakesin julkaisuja, F.G.Lönnberg.

Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Jyväskylä; Gummerus Kirjapaino oy.

Grant Bridget & Dawson Deborah (1997) Age at onset of alcohol use and its association with DSM-IV alcohol abuse and dependence: Results from the National Longitudinal Alcohol Epidemiologic Survey. *Journal of Substance Abuse* 1997; 9:103–110.

Gerstein, D.R. & Green, L.W. (1993) Preventing drug abuse, what do we know. Washington D.C.

Haikkola, Lotta (2003) kunnan kansalaisia, nuoret ikä ja osallistuminen. Teoksessa Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (toim.) Polkuja ja poikkeamia. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 56. Tampere; Tampereen yliopistopaino oy, 138- 162.

Heiliö, Pia-Liisa & Kattelus, Mervi & Kaukonen, Olavi & Kumpula, Anne & Narikka, Jouko & Sintonen, Harri & Ylipartanen Arto (2006) Sosiaali- ja terveystalvelujen lainsäädäntö käytännössä. Tallinna; Tietosanoma oy

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2000) Tutki ja kirjoita. Vantaa; Tummavuoren kirjapaino oy.

Hoikkala, Tommi (1991) Törmäävät tulkinat, kirja nuorista ja nuoruudesta. Helsinki; Gaudeamus.

Huoponen, Kaarina & Peltonen, Heidi & Mustalampi, Saini & Koskinen-Ollonqvist, Pirjo (2001) Päihteiden käytön ehkäisy. Stakes.

Irti huumeista ry (1997) Tietopaketti huumeista. Kirjapaino TT tryckeri.

Irti Huumeista ry esite, saatavana myös www-muodossa: <http://www.irtihuumeista.fi>.

Jaatinen, Jaana (2000) Viattomuuden tarinoita. Stakes raportteja 251. Saarijärvi; Gummerus kirjapaino oy

Kaivola, Taina & Rikkinen, Hannele (2003) Nuoret ympäristöissään. Tampere; Tammer-Paino oy

Karlsson, Mirja (2006) Nuorisotalolla on hiljaista perjantai-iltaisina. Dialogi 2/2006 (2), 5-8.

Karvinen, Synnöve (2001) Sosiaalityön tutkimuksen metodologiset jännitteet. Teoksessa Karvinen, Synnöve & Pösö, Tarja & Satka, Mirja (toim.). Sosiaalityön tutkimus. Jyväskylä; Kopijyvä Oy, 9-17.

Kumpfer, Karol L. (1989) Prevention of alcohol and drug abuse, a critical review of risk factors and prevention strategies. Teoksessa Prevention of mental disorders, alcohol and other drug use in children and adolescents. OSAP Rockville.

Laine, Timo (2001) Miten kokemusta voidaan tutkia? Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä; Gummerus Kirjapaino oy.

Laitila-Ukkola, Merja (2005) Päihdehuollon näköinen sosiaalityö. Licensiaatintutkimus, Lapin yliopisto.

Leisto, Leila & Tuomikoski-Koukkula, Suvi (2005) Tyttöjä pohjoisen yössä. Luentomoniste, julkaisematon versio.

Lyly, Auri (2005) Yhteiskuntapolitiikka 2005:5, 555–561

Mason, Jennifer (2005) Qualitative researching. London; Sage Publications Ltd.

Metsämuuronen, Jari (2001) Laadullisen tutkimuksen perusteet. Viro.

Nätkin, Ritva(toim.) (2006) Pullo, pillerit ja perhe. Juva; WS Bookwell.

Peltoniemi, Teuvo (toim.) (1992) Nuorten päihdeongelmien kohtaaminen. Helsinki; Sosiomedia.

Petrelus, Päivi & Inkinen, Ari & Heiskanen, Jouni & Kinanen, Juha & Silander, Pasi & Makkonen, Piia (1995) Monot vinossa. Helsingin seurakuntayhtymän monistamo.

Puska, Pekka (2004) Kansanterveyslehti 7/2004.

Puuronen, Vesa (2006) Nuorisotutkimus. Tampere; Juvenes Print.

Raitasalo, Kirsimarja & Alho, Hannu & Lindeman, Jukka & Roine, Risto & Tigerstedt, Christoffer (2005) Tommi, alkoholi- ja huume-tutkimuksen vuosikirja. Hämeenlinna; Karisto Oy:n kirjapaino.

Rimpelä, Matti & Rimpelä, Arja & Pere, Lasse & Lintonen, Tomi (2005) Tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977 -2005. Helsinki; Sosiaali- ja terveysministeriö.

Rimpelä, Matti & Rimpelä, Arja & Lintonen, Tomi & Rahkonen, Ossi & Räsänen, Minna & Pere, Lasse & Jokela, Jukka (2005) Suomen lääkärilehti 23/2005. Artikkelin nro. 60, 2611 – 2617.

Shaw, Ian & Gould, Nick (2001) Qualitative research in social work. London; Sage Publications.

Sosiaali- ja terveysalan lainsäädäntö (2006). Helsinki; Talentum media.

Stakes (2006) Laatu tähtäessä tavoittelemassa, ehkäisevän päihdetyön laatu kriteerit. Kuopio ja Helsinki.

Stakes (2007) Saatavilla myös www-muodossa: <http://www.stakes.fi/neuvoa-antavat>

Suomen säädöskokoelma:

Päihdehuoltolaki 41/1986, PHL.

Raittiustyölaki 828/1982.

Raittiustyöasetus 807/1992.

Van de Stel, Jaap (1999) Ehkäisevän päihdetyön käsikirja. Jyväskylä; Gummerus kirjapaino oy.

Toikko, Timo (2005) Sosiaalityön ideat. Tampere; Vastapaino.

Tossavainen, Kerttu (1993) Nuorten terveystietämystä tukeva koulun terveystieteiden opetus. Jyväskylä; Gummerus kirjapaino oy.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2003) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä; Gummerus Kirjapaino oy.

Österberg, Esa (2006) Paljousalennukset ja varhaismyynti pois. Dialogi 4/2006, 28-31.

Yates, Rowdy (2005) Rebel yell, young people and substance misuse. Teoksessa Barry, Monica (edt.) Youth policy and social inclusion. Routledge, 271-275